

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

16. MÁJA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20 €

Je priam neuveriteľné, že Slovensko ani v čase opakovanej neskorej vlastnej štátnosti - čakalo na ňu stáročia - ešte aj v čase dvadsiateho roku trvania súčasnej Slovenskej republiky, v dvadsiatom prvom storočí, v skutočnosti zápasí o svoju národnú a štátnu existenciu, o prežitie. Národ, ktorý tisícročia kultivoval prostredie svojej existencie, ktorý učil a kultivoval aj prichádzajúcich, ktorý vytvoril a nesie duchovné hodnoty porovnateľné s kýmkoľvek, musí sa ešte aj dnes obávať o svoju ďalšiu existenciu. Je malý a je v priestore, o ktorý majú záujem viacerí. Patrónov niet. Sú len záujmy. A na rozdiel od susedov nášmu národnému spoločenstvu chýba účinná inštitucionálna podpora zo strany vlastného štátu. Chýba primeraná podpora na rozvoj kultúry, na duchovný rast, ktorý je mierou životnej sily a zábezpekou existencie malého národa. Malé národy existujú a prežívajú práve vďaka sile svojej kultúry, svojej duchovnej individuality, nie vďaka brachiálnej sile, ktorú nemajú.

K tomuto musím odcitovať jeden výrok z recenzie zborníka Zápas o Slovensko (Slovenské pohľady 4, s. 130 - 132). Je v ňom veľmi aktuálny pohľad práve na tieto veci, na veci našej kultúry v súvislosti s hodnotením významu jedinečnosti národov v širokom prostredí európskej kultúry v minulosti, v prítomnosti aj budúcnosti. Kultúra má totiž u nás - ako inak - svoje špecifikum: „... jedinečnosť národnej kultúry, ktorá sa u nás presadila bez pomoci národného

Náš jazyk, naša kultúra

štátu, ale bez podpory inštitúcií sa nemôže primerane rozvíjať“ (Vincent Šabík; zdôraznil Á.K.). Ako prvé a možno najdôležitejšie inštitúcie na podporu národnej kultúry treba menovať Ministerstvo kultúry SR a Ministerstvo školstva SR, všeobecne vládne orgány a

ÁBEL KRÁČ

potom aj náš zákonodarný zbor. Ako podporujú rozvoj slovenskej kultúry, ako sa starajú aj o stabilitu a rozvoj našej jazykovej kultúry? Je totiž medzi nimi existenčná väzba, ktorú mnohí prehliadajú.

A je tu aj jedna zvláštna a nepríjemná okolnosť, ktorá umožňuje tento stav: pasivita občanov a medzi nimi, bohužiaľ, aj kultúrnych pracovníkov pri verejnej ochrane seba a svojho. Niektoré naše problémy nie sú totiž iba dôsledky cudzej nepriazne. Tá nás vždy sprevádzala. Sú aj našim domácim produktom: našim novodobým postojom k svojmu a k sebe, k vlastnej kultúre. V nej aj k vlastnému jazyku.

Je rizikové hovoriť kriticky o súčasnom stave a vývine spisovnej slovenčiny. O jej kultúre. Dal sa už

počúť hlas, že je to zaostalosť - nechápanie dynamiky dnešného jazykového (vlastne aj kultúrneho) stavu a vývinového trendu. Pýtam sa však, či boli a sú neaktuálne napr. moje (a nie iba moje) upozomenia na nezdravé javy v postoji k sebe a svojmu, k našej kultúre, ako ich dnes na každom kroku vidíme v Bratislave (je plná „gati“ - gate), pýtam som sa a pýtam sa aj teraz, či je neaktuálne upozorňovať na zahanbujúce javy, ako sa ukazovali a ukazujú aj na našom spisovnom jazyku, keď sa nerešpektuje ani len náš vlastný Zákon o štátnom jazyku. A to ani zo strany štátnych inštitúcií!

Niekoľko faktov k tejto problematike je napr. v publikácii Zápas o Slovensko v kapitole Naša materinská reč. Sú tam aj texty z rokov 2005 a 2006 „Bratislava nechce byť na Slovensku?“ a „Zostane Bratislava slovenská?“ Pýtam sa teda: Nehovoril som vtedy pravdu? A zmenilo sa odvtedy niečo? Príklady, ktoré som tam uviedol, možno ďalej takmer donekonečna dopĺňať tým, čo sa u nás trvalo deje.

(Pokračovanie na 3. strane)

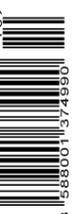
Nezostalo mi opäť veľa miesta, tak len krátko: Ako sa stalo za komunizmu, že už roku 1950 po uliciach Bratislavy pochodovali „šťastné masy“ pracujúceho ľudu, oslobodené hneď dvakrát - od fašizmu a zároveň od triedneho útlaku, zatiaľ čo iba dva týždne pred 1. májom prebehla Barbarská noc, keď boli uväznení kňazi a rehoľníci; ako sa stalo, že sa mládež usmievala, ba časť z nej vyhadzovala profesorov zo škôl a pod., hoci ešte doznieval na dlažbe Justičného paláca zvon krížika vypadnutý z ruky popraveného prezidenta Prvej Slovenskej republiky po tisícročí nesa-

Jednou vetou

TEODOR KRIŽKA

mostaného slovenského života; ako sa z rozhlasu rozliehali patetické slová o šťastnej budúcnosti, hoci státisíce Slovákov postihla účasť vyhnancov a vydedencov z tohto raja, tak aj dnes počúvame časť mladých, a žiaľ nielen mladých, ako nerozumne zadržujú skúsenosť starších generácií a veria na dary prinášané len tak pre pekné oči z Bruselu či odinakiaľ. Opäť naše svedomie podriemkava alebo rovno mlčí, hoci nielen upadáme, ale okolo nás sa dejú zverstvá. Veď každých päť minút zahynie násilnou smrťou jeden kresťan!

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Na smiech i na zaplakanie

V známej bájke Liška a Somár Krylov píše:

Šla Liška lesom, nadabila na Somára:

Hej, múdra hlava, kadeže sa táraš?

Od Leva idem, moja milá! Rozmýšľam, kam podela sa jeho sila.

*Keď predtým zreval, počujem to ako dnes, triasol sa celý les;
ja hybaj vnohy, čo ak práve mňa si hľadá?*

A teraz na starosť je vetčný, neduživý, viac mŕtvý ako živý

vála sa v jaskyni sťa spráchnivená klada.

Už sa ho, to mi ver, nebojí ani jeden zver,

a prišla chvíľa splatiť staré dlhy!

Každý zver podľa svojich schopností a sil

sa na Levovi vyvršíl:

zubami jeden, rohami zas druhý...

Zrazu sa Liška opýtala:

Ty že si odvahu mal siahnuť na Leva?

To hádam nie!

A Somár na to: Ale ba!

Nakopal som sa doňho dosýta,

nech spozná Somárovo kopyta!

Literárnu pointu bájky Krylov vystihuje slovami: „Máš moc, máš postavenie? Známá vec: podliaci pred tebou sú ticho ako myšky; no len čo začneš padať z výšky, tak od nich prvých čakaj kopanec.“

Bájkou Ivana Andrejeviča Krylova, podobne ako Ezopove, či La Fontainove, mi v preklade Jána Štrassera učarovali odvtedy ako som ich prvýkrát čítal. Bolo to už dávno a je to akoby dnes. Asi aj preto, že podávajú životné pravdy, ktoré majú nadčasový rozmer. S obľubou ich celé desaťročia nazývam „profánnym evanjeliom“.

Po dlhšom čase som opäť po nich siahol a zvlášť po citovanej bájke Liška a Somár. Čo ma k tomu viedlo? Istá malá osobná skúsenosť.

Pred pár rokmi som v jednej nemenovanej, ale hádam najvýznamnejšej štátnej inštitúcii zastával externé málo významné postavenie. Povedal by som: také nič! Div sa svete, stalo sa čo ma skutočne prekvapilo. Odvtedy sa mi začali ozývať ľudia z blízka i ďaleka, mobil mi drnčal, až som ho chcel zahodiť, maily v počítači sa vzájomne pretlačovali a tých priateľov a kamarátov čo som zrazu mal, bolo ako maku. Zíral som a neveril ako môže taká „nič“ funkcia byť pre niektorých tak žiadaná a lepkavá. Tak som robil, riešil, iným pomáhal, cudzích ratoval ako keby som bez toho nevedel žiť. Po pár rokoch mi funkcia skončila. Div sa svete, skončili aj telefóny, maily a kdesi sa stratil aj zástup priateľov a kamarátov. Vtedy som si spomenul na starého, dobrého Krylova: „no čo len začneš padať z výšky, tak od nich prvých čakaj kopanec“. A boli skutočne aj takí, ktorí prišli a „nakopali ma“! Keď som sa ich spýtal: za ktorý dobrý skutok ma odmieňate? Nevedeli! Ale oni nevedeli o d'aleko dôležitejších veciach. Napríklad tých, o ktorých hovorí Rífus vo svojom Peckovi sprostáčikovi: „Teda žite a nech vás drží viera tá, že kedykoľvek ponížite tých najslabších - ste zvieratá. A môžete mať chrámy v meste a jemné púdre na tvári. To nezmení nič na tom, že ste barbari, iba barbari.“ A tak je celkom normálne, že som sa na nich nehneval.

Zasa prešlo niekoľko mesiacov a spomínané externé, málo významné postavenie v najvýznamnejšej štátnej inštitúcii mi zaklopalo na dvere. Podávalo mi ruku a čakalo, že ju prijmem a stisnem.

Nestalo sa! Nie preto, že by sa mi ponúkaná funkcia už mánila, alebo že ma tá práca nenaplnila a netešila. Pravdou je, že som pochopil d'aleko dôležitejšiu vec. Tou je, že ma úplne naplnia a teší to, čo tridsať rokov robím a milujem.

Aj pre iné som jej ruku nepodal. Možno to vyznie neskromne, ale zmúdreľ som! Preto sa viac rífusovsky zamýšľam nad svojou životnou cestou: „Povedz mi, v čom je ľudská cena? Kde je začiatok človeka?“ A v tomto „zmúdrelení“ je aj fakt, že už naozaj nestojím o húfy nových, takzvaných priateľov a kamarátov. Mne naozaj úplne postačujú tí starí, dobrí a verní. Nie je ich veľa, ale o to sú vzácnejší. Oni sa ešte nikdy do mňa „nenakopali dosýta“. A tým takzvaným to už naozaj neumožním! Nech sa pre dobro druhých teraz dá „nakopať“ niekto iný.

Ja radšej s Rífusovým drevným Kristom na križi zvolám: „Ďakujem, Pecko, dost' už mám! Až keď mu umieračik zvonil, spoznali mnisi vzdelaní, že bližšie pravdy ako oni bol Pecko s dušou na dlani.“

Dr. ŠTEFAN KOVÁČ
katolícky kňaz

(Pokračovanie z 1. strany)

Fakty hovoria, že podceňujeme hodnoty a význam našej kultúry, nášho ducha, ktorý sa významne prejavuje aj v našom jazykovom správaní, v samom jazyku a na ňom. Nie je slovenčina naša základná kultúrna hodnota? Mohli by sme ako národ pretrvať bez nášho jazyka? Nie je narušenie poriadku spisovnej slovenčiny vo vyváženom vzťahu jej stability a dynamiky deštruktívnym dianím? Táto stabilita dnes nie je. A je všetko nové a iné zárukou nášho duchovného pokroku?

Zdá sa, že sa hanbíme za seba a svoje. Lenže je cudzie vždy lepšie, dokonalejšie, modernejšie, ako to naše? Môžeme sa stať svetovými na cudzom a z cudzieho? Subjektívna deštrukcia určite nie je pokrokom. Pretrvať môžeme iba vo vlastnej identite, vlastnou kultúrou, vlastnou duchovnou silou. Preto si svoje musíme chrániť a pestovať. Nik to za nás neurobí a bez toho nepretrváme. Veď je to iba rešpektovanie dvetisíc rokov známeho „Miluj ... bližneho ako seba samého“ - našou mierou musí byť láska k sebe! To platí aj v inom. Aj v našom vzťahu k menším i väčším, k svetlým či tmavým. To je východisko a miera.

V tejto súvislosti musím spomenúť aj, bohužiaľ, úspešný pokus rozmnožovať, územne vyznačovať a posilňovať programy tých, ktorí o nás hovoria ako o svojej „hornej zemi“, o Felvidéku. V jednom slovenskom televíznom programe bol v ostatných dňoch v relácii, v ktorej sa hovorilo o Tatrách, na záver premietnutý obraz formálne podobný školskému vysvedčeniu, na ktorom bol na mieste mena žiaka uvedený text „Horné Uhorsko“ - v roku 2012! Bolo to v našej televízii, v našom programe, bol to náš, slovenský postoj. K tomu už netreba nijaký komentár! A nespozoroval som na to nijakú reakciu. Nik si to nevšimol? Nik sa nad motiváciou, programom a dôsledkami nezamyslel?

Za osobitný, veľmi „slovenský“, pokladám aj príklad s menom Ludovíta Štúra, kodifikátora spisovnej slovenčiny - základnej podmienky existencie národa, vynikajúceho človeka, vzdelanca, filozofa, politika, národovca, organizátora, takmer neuveriteľne a neopakovateľne obetavého človeka. Jeden z uholových kameňov nášho bytia.

Je celkom prirodzené, že jeho meno nesie náš akademický jazykovedný ústav - Jazykovedný ústav Ludovíta Štúra SAV. Škoda (a to je tiež pre nás špecifické), že po

Náš jazyk, naša kultúra

ňom nemáme pomenované omnoho viac ulíc, námestí, verejných inštitúcií, osobitne kultúrnych inštitúcií, škôl, budov atď.

My sa však priam bijeme o to, aby sme sa honosili cudzími menami. Máme problémy s pomenovaním bratislavských objektov, stavieb, priestorov, mostov, budov. Návrhy na pomenovanie po významných osobnostiach slovenských dejín nemajú nijakú perspektívu. V nejednom prípade siahame (niekto mocnejší siahajú) aj po menách tých, ktorí nám neprišli, ktorí nás neuznávali, ba aj utlačali, asimilovali. Dnes im ktosi u nás chodí klásť vence. Akurát aj na Vajanského nábřeží. A komusi je to stále málo. (V Bratislave máme Univerzitu J. A. Komenského, nebola nám dobrá Slovenská univerzita, nespomenuli sme si ani na L. Štúra. Všetko naše nám - alebo niekomu - niečím zapácha.)

Dnes sa u nás dokonca diskutuje i o tom, či známe Štúrovo súsošie môže alebo smie zostať tam, kde sme ho kedysi osadili. Presvedčujú nás, že je nám vzácnejšia iná historická osoba, ktorá si toto miesto pre svoje veľké zásluhy skôr zaslúži ako náš Ludovít Štúr. Na túto zmenu existuje osobitná organizácia (s dostatkom peňazí), ktorá už postavila hneď vedľa model budúcej krásnej sochy. Na koni. Bude aj s husármi. Ako inak? Nuž, nebol by to prvý prípad bratislavského premiestňovania pamätníkov cudzincov čo najbližšie k centru. Aby ich uctievatelia boli dobre viditeľní.

A máme tu aj celkom osobitný prípad slovenskej „svetovosti“. V Bratislave na Obchodnej ulici je známe kníhkupectvo Martinus. Na jeho výkladových tabuliach je slovo S h t o o r . A v tom priestore ponúkajú aj „to najlepšie pre náš (tam stojí „váš“) rodný jazyk“, ako by sa to bolo mohlo napísať okolo toho roku 1843.

Argumentom má byť to, že sa u nás zjavujú aj cudzinci a tí, ako inak, by vraj meno Štúr nevedeli vysloviť, keby tam nebol písomný tvar Shtoor. Takže je to naša propagácia Ludovíta Štúra... Pekná propagácia. Ona bola aj na veľkých reklamných tabuliach na našich uliciach a popri našich

cestách. V Anglicku je dnes veľa Slovanov (pracovitých Slovákov, Čechov, Poliakov). Sme im teda príkladom, ako by mali písať svoje mená (ako napr. Churchill, Shakespeare), pretože aj u nich sú cudzinci?

Teraz už teda vieme, prečo sa napr. názov nášho hlavného mesta, Bratislavy, nahrádza aj u nás doma i všelijakými inými názvami. Našou „svetovosťou“ a „vyspelosťou“ dokonca dávame ďalší podnet svetu - že napr. v mape Európy pre krajinu a ich objekty, napr. názvy miest, treba uvádzať hocjaký iný názov, len nie ten, ktorý je v jazyku obyvateľov príslušnej krajiny. Vieme si predstaviť, aký chaos by tým vznikol? Nám je to však jedno, my sme „svetoví“. „moderní“, „vyspelí“. Máme Prešporok, Poszony...

Ako však vysvetlíme, že tomu veľmi protirečí známy a uprednostňovaný slovenský politik, funkcionár, predseda slovenskej politickej strany B. Bugár svojou známou knižkou Žijem v takej krajine, keď píše, že o slovenskej vyspelosti a svetovosti nemôže byť ani reči, veď my sa, ako on píše, nachádzame na „nevyspelom stupni vývoja“, máme „malý, familiárny, kvaterkujúci štát“, hovorí, že sme ešte stále nedozreli atď., atď. A my sme ani na toto nijako nereagovali. Neohradili sme sa. Neodmietli sme to. Sme spokojní, mlčíme. Veď je to sympatický, zmierlivý politik! Podporuje ho aj známy matičiar

O tejto jeho knižke nebolo počuť - okrem jednej recenzie - jedinú kritické slovo. Kto mlčí, svedčí. Čosi také je tiež možné iba na Slovensku. Preto treba znova pripomenúť, aby sme konečne vytriezveli:

Najväčšími nepriateľmi sme si my sami. Keby to tak nebolo, mnoho vecí by tu tiež nebolo. Ak teda chceme niečo zmeniť, musíme najprv zmeniť sami seba. Musíme sa zobudiť, kým nezapadne slnko. Ešte stále spinká v pokoji aj naše „svedomie národa“. Musíme zobudiť aj tých, čo z nás žijú i bohatnú, hoci mnohí z nich nás verejne, deklaratívne nechceli a ani nechcú.

Prof. ÁBEL KRÁL

Otvorený list predsedovi SAV

prof. RNDr. Jaromírovi Pastorekovi, DrSc.

Vážny pán predseda, v časopise Kultúra zo dňa 18. 4. 2012 je uverejnený článok Ako sa vyrábali a vyrábajú vojnoví zločinci od S. Májeka. Autor v ňom opisuje prezentáciu knihy českých autorov V. Vondráška a J. Peška: Slovenský poválečný exil a jeho aktivity 1945-1970, mýty a realita, ktorá vyšla vo vydavateľstve Veda a jej vydanie bolo financované SAV. Z prezentácie vyplynulo, že kniha nemá historiografickú hodnotu, ktorá by bola hodná pozornosti. Zrejme o to autorom ani veľmi nešlo, skôr im išlo o účelové a tendenčné prekrúcanie slovenskej histórie bez dokumentačného základu. To ale neprevyšuje, pretože minulosť dokazuje, že málokto z českých historikov sa snaží objektívne hodnotiť slovenskú históriu na základe vyčerpávajúceho dokumentačného materiálu. Prekvapuje, ba priamo zaráža skutočnosť, že takáto kniha vychádza vo vydavateľstve SAV a je dokonca financovaná z prostriedkov SAV. Nevie, akému schvaľovaciemu procesu podlieha vydávanie odbornej literatúry a jej financovanie, predpokladáme však, že pri dlhodobom nedostatku finančných prostriedkov na vedu a výskum na Slovensku, sa venuje značná pozornosť na kvalitu vydávanej literatúry a jej odborný prínos. Preto sa Vás pýtame, pán predseda, ako je možné, že v inštitúcii, ktorú riadite, vychádzajú a sú financované z prostriedkov SAV, odborné publikácie pochybné hodnoty. Nielen, že to neprispieva k dobrému renomé SAV - významnej vedecko-výskumnej inštitúcii na Slovensku a škodí slo-

venskej historiografii doma i v zahraničí, ale uráža to historikov, ktorí sa snažia o pravdivú interpretáciu histórie.

Je smutné a znepokojujúce, že na vydávaní tejto pseudohistorickej knihy sa aktívne zúčastnili aj pracovníci Historického ústavu SAV. A nie je to prvýkrát. Podobnú aktivitu vyvinuli po vydaní chronologickej príručky Dejiny Slovenska a Slovákov od prof. M. S. Ďuricu (Priblížiť sa k pravde, Lúč 2007)

Vzniká otázka, o čo vlastne pracovníkom Historického ústavu SAV ide. Či o objektívne zaznamenanie a vyhodnotenie historických udalostí Slovenska, alebo o ich účelový a ideologicky zatažený výklad.

Preto Vás prosíme, pán predseda, aby ste preverili strategické zameranie Historického ústavu SAV. Nie je zanedbateľnou skutočnosťou, že Historický ústav a celá SAV sú nepriamo financované občanmi Slovenskej republiky. Z toho vyplýva i zodpovednosť vedenia SAV pri nakladaní s finančnými prostriedkami, ktoré sú SAV pridelené na vedu a výskum. Sme presvedčení, že drvivá väčšina občanov Slovenskej republiky si želá, aby história slovenského národa bola objektívne a pravdivo hodnotená a takéto hodnotenie sa stalo základným princípom slovenskej historiografie. S úctou

STANISLAV TOMEK, ZUZANA TOMEKOVÁ,
MILOŠ BUČEK, LÉNKA BUČEKOVÁ

Cirkev v Rusku, prítlačná k stene, neprišla sa kajat' pred svojich hanobiteľov a protivníkov z liberálnych masovo-komunikačných prostriedkov, ale obrátila sa na národ a vyviedla ho do ulíc, ibaže v inom duchu, ako to urobili nedávno organizátori moskovských demonštrácií. Bol to správny krok. Ukázal, že cirkev nie je odtrhnutá od ľudí a ich života. Modlitebné zhromaždenie úplne zahabilo politické zhromaždenia z Bolotného námestia a preukázalo obrovské možnosti cirkvi. Po niekoľkých týždňoch trpezlivého vyčkávania cirkev nakoniec zdvihla hodenú rukavicu a prijala vnútený zápas.

Ruskú cirkev liberáli napadli náhle, akoby šlo o výsadok Maršalov z Vojny svetov, ktorý bol rovnako dobre pripravený. Teraz vidieť, že tančeky Pussy Riot (feministická skupina s týmto názvom uskutočnila svojvoľnú punkovú „modlitbu“ „Bohorodička, vyžeň Putina!“ pred ikonostasom v ústrednom moskovskom chráme Krista Spasiteľa, nie tak dávno obnovenom po úplnom zničení bolševikmi... Časť voľnomyšlienkarkej inteligencie sa zastáva jej práva na slobodu prejavu, hoci vie, že jedna z účastníčok „modlitby“ je známa pornohappeningom v prírodovednom múzeu, a to pár dní pred pôrodom - pozn. redakcie) neboli spontánnym umeleckým aktom, ale starostlivo naplánovanou provokáciou a samotné ženské boli špeciálnou jednotkou ideologického boja. Ich cieľom bolo vystreliť ako prvé, čím dali signál na nástup do vojny. Do cirkvi sa pustili na všetkých frontoch.

Nemá zmysel rozoberať jednotlivé dôvody týchto útokov, či už im na to poslúžila hodnota patriarchových hodínok, provokácie okolo jeho bytu alebo svätý oheň z chrámu Svätého hrobu v Jeruzaleme. Ak niekto chce útočiť, dôvod si nájde. Hoci Ján Krstiteľ nejedol ani chlieb, ani nepil víno, hovorili o ňom, že je posadnutý besom. Kristus jedol aj pil a jeho pre zmenu ohovárali, že stoluje s hriešnikmi.

To nebol jednotlivý výpad, to bol začiatok vojny proti cirkvi. Vojna nebola vyvolaná chybami ruských cirkevných pastierov. Aj keby bol patriarcha Kirill pokorný ako holub a chytrý ako had a namiesto hodínok meral čas slnečnými hodinami, a hoci by žil v jaskyni niekde na Vrabčích horách, výsledok by bol ten istý.

Dá sa povedať, že ruská cirkev mala šťastie. Dostalo sa jej dvadsať rokov, aby sa nadýchla, aby si takpovediac upevnila svalstvo na tele. Počas týchto dvadsať rokov iné kresťanské cirkvi len s ťažkosťami odolávali tlakom protivníka, ba čo odolávali - chaoticky mu ustupovali.

Hlavný úder bol ústredný najsilnejšej cirkvi Západu - katolíckej. Každodenne bolo počuť kritiku na pápeža za to, že nezastavil Hitlera; kňazov vyhlasovali za pedofilov, cirkev prepierali za odopieranie homosexuálnych manželstiev, vyhazovali vianočné stromčeky a vy-

nášali kríže zo škôl od Kalifornie až po Taliansko. Ušlo sa aj protestantom - v Anglicku prepúšťajú z práce kvôli retiazke s krížikom, v Amerike zasa odstraňujú kresťanskú symboliku, hoci židovská menora môže stáť kdekoľvek. A vo Švédsku dokonca uväznili kňaza, ktorý sa opovážil z kazateľnice odcitovať Bibliu.

Iba Rusko žilo akoby v inom svete, po uliciach viseli transparenty oslavujúce Veľkú noc a Kristovo narodenie, ruské dievčatá otvorene no-

chudobný - taká bola logika staronových nepriateľov cirkvi, obdivovateľov zlatého teľaťa. Majú okná na Wall Street a zadné steny budov zasa spoločné so satanistami. Ich úbohá psychológia sa sformovala podľa knížiek petrohradskej židovky Ayen Randovej, ktorá sa stala úspešnou americkou spisovateľkou. Presadzovala kult trhu, kritizovala pomoc blížnemu, vebila silu a bohatstvo. Jej posledným apoštolom bol Alan Greenspan, prezident americkej centrálnej banky prisahajúci na talmud; v

hoci prekročil sedemdesiatku, a väzením sa to zvyčajne nekončí. Končí sa akákoľvek vaša kariéra a pokojný rodinný život. Utrápi vás, vyhodia deti zo školy, ak vám ich dokonca neodnima. Žena vás opustí, pred domom vám usporiadajú demonštráciu, začísla vás medzi hitlerovcov, nacistov, antisemitov a tým je vašej slobodomyselnosti koniec.

Táto temná budúcnosť možno čaká aj Rusko. Nie náhodou súčasne s útokom na cirkev sa začalo upevnenie alternatívneho náboženstva holokaustu. Ministerstvo školstva uzákonilo propagandu holokaustu v školách, ako píše Ivan Gladilin: „Ministerstvo školstva a vedy oficiálne zahrnulo tému holokaustu do povinných učebných osnov na stredných školách. Učebné materiály sú už pripravené a vyčlenené je na to aj potrebný čas. Hodiny holokaustu sa budú vyučovať sedemdesiatdva hodín. Cesta k tolerancii a desať otázok o holokauste sa stali súčasťou štátnych skúšok. Akadémia vzdelávania a profesionálnej prípravy pracovníkov školstva spolu s Centrom holokaustu v Moskve už vypracovala program pre školiteľov vzdelávacieho systému a učiteľov občianskej výchovy. Od prvého septembra súčasne s predmetom Základy náboženských kultúr a svetskej etiky budú povinne vyučovať aj dejiny židovskej Katastrofy. A hľa, prekvapenie - koľko bolo hnevu a protestov, keď sa do školstva uvádzali základy pravoslavia, a keď sa uvádzali základy holokaustu, nikto ani nepípol. Voľnomyšlienkarstvo ako keby odviaľ vietor.

Voľnomyšlienkarstvo, ktoré si získalo oficiálne požehnanie, je iba príznak zmeny v systéme moci. Roku 1990 sa v Rusku nadávalo na privilégiá straníckych funkcionárov, ale už roku 1992 tí istí obdivovali bohatstvo oligarchov. Roku 2012 sa pod vedením rovnakých ľudí ruskí občania hnevali na údajnú totalitu cirkvi - podľa toho sa dá očakávať, že roku 2014 sklonia svoje ušľachtilé šije pred oltármi venovanými kultu holokaustu. V tom čase aj vojenská základňa NATO v Uljanovsku bude samozrejmosťou a dokáže spoľahlivo ochrániť privilegovanú menšinu od svojvoľnej agresívnej väčšiny, dožadujúcej sa nápravy vecí. Mimochodom, novozvolený prezident Vladimir Putin ako prvý zahraničný štát navštívi Izrael, a to už v júni tohto roku.

Starozákonný duch pokračuje v zápase s pravoslávím, chváli bohatých a mocných, zbavuje väčšinu práva voliť si svoju budúcnosť.

O koľko lepšia je kresťanská viera!

Je všeludová, zjednocujúca, solidárna so slabými, krotí mocných. Korene má hlboko zapustené v ľude, ako sme videli nedávno, keď sa modlil vo všetkých katedrálnoch chrámoch za cirkev (proti ktorej sa za posledné dva mesiace uskutočnilo mnoho útokov, vrátane poškodenia starých ikon sekerou, ale aj útokov nožom na kňazov, o čom médiá zo záhadných dôvodov neinformujú - pozn. redakcie). Treba sa preto poddávať krátkemu pokušeniu voľnomyšlienkarstva, po ktorom nastúpi nová totalitárna diktatúra?

S cirkvou je to ako s armádou. Kto nechce žiť vlastnú, bude žiť cudziu. Tretej možnosti niet. O tom by mali rozmýšľať aj ruskí voľnomyšlienkarci aj veriaci.

IZRAEL ŠAMIR
Preložil T. K.

Kontinuita prenasledovania?

sili krížiky, v školách sa začal vyučovať Boží zákon. Keď som o tom rozprával priateľom zo Západu, takmer si hrýzli nechty od závidia. Zdalo sa, že ruské dejiny pôjdu zasa raz iným smerom.

Ale táto alternatíva sa skončila.

Drahí kňazi, vitajte späť v dejinách.

Rusku kruto nanucujú všeobecne platné normy, medzi ktoré okrem podmienok svetového obchodu patrí aj boj s cirkvou. Výpady proti cirkvi v Moskve nie sú výsledkom dočasného neporozumenia, ale vojna, ktorej niet konca.

Ruskí cirkevníci si vytvorili iluzórne chápanie dejín - zdalo sa im, že prenasledovanie cirkvi sa spája s bolševikmi, ale že buržoázia cirkvi prijíma. No veci sa majú inak. Súčasná západná spoločnosť s cirkvou bojuje už dávno. V časoch Veľkej francúzskej revolúcie kňazov a mníchov topili po stovkách, umárali hladom vo väzniciach. No ani potom sa nič nezlepšilo - roku 1879 kňazom a mníchom zakázali vyučovať v školách, kláštory boli rozpustené, katolícke školy zakázané, a to v tom istom čase, keď židovské a protestantské existovali naďalej. Katolíkom bol zamedzený prístup medzi vyššie vrstvy spoločnosti - ich miesta zaujali židia a protestanti. A začiatkom dvadsiateho storočia boli všetky francúzske kostoly okradnuté tak, ako sa to podarilo iba Trockému. Antikatolícke zákony vo Francúzsku boli začiatkom 20. stor. tvrdé ako tie komunistické.

Sovietska moc nevymyslela nič nové - počas Tretej republiky vo Francúzsku bola účasť na prijímaní Tela Pánovho počas Veľkej noci nebezpečná podobne ako za Stalina. Znamenalo to prepustenie z práce alebo minimálne koniec kariéry. Stačí si prečítať Čechova, aby sme sa presvedčili, že aj svätá Rus napredovala po tej istej ceste, aj keď oproti Západu trochu zaostávala.

Nenávisť k cirkvi je pochopiteľná - vo svete Zlatého teľaťa cirkev prenasledujú už len preto, že obhajuje hodnoty také odlišné od hromadenia a spotreby, že obraňuje všetkých „malíčkových“ a že jej základ tvorí spoločnosť jednoty, pretože mierou hodnoty človeka pre cirkev nie je bohatstvo. Iba náboženské organizácie, ktoré sa zriekli týchto princípov, uctievané bohatstvo, ktoré chápu ako zaslúženú odmenu (ako napr. židia a kalvíni) našli zhodu s kapitalizmom. Ak si taký múdry, prečo si taký

jeho stopách šli aj ruskí politici Čubajs a Gajdar.

Ťažko sa ťava pretiahne uchem ihly, ale Bohu nič nie je nemožné. Preto cirkev odmieta rovnako vychvaľovanie bohatých ako aj ich úplné zavrnutie. Každý sa môže spasiť, bohatý aj chudobný. No pre mamonárov, ktorí sa klaňajú bohatstvu, je boháč už spasený, a chudák - zatratený. Pre nich je smrteľným hriechom klaňanie sa Bohu, a nie mamone. V ich anticirkevných postojoch sa dá prečítať aj jednoduchý materiálny obsah - mamonári nenávidia všetky mimopeňažné vzťahy medzi ľuďmi, nenávidia ľudskú solidaritu, pretože solidarita im prekáža, nemôžu nehatene piť vašu krv. Ako komár vstrekuje do našej krvi riediaci enzým, tak aj oni rozriedujú spoločnosť.

To preto ich útok na cirkev nás nemá čo prekvapovať. Môžeme sa diviť iba, prečo k tomu došlo až teraz. Čím si ruská cirkev zaslúžila dvadsať rokov pokoja. Na to existuje odpoveď. Pred dvadsiatimi rokmi bola cirkev slabá a komunistický duch silný. Mamonári nenávideli komunizmus viac ako cirkev. Preto ochotne podporovali tých cirkevníkov, ktorí vystupovali proti komunizmu. Ale keď komunizmus vytlačili na okraj, prišiel rad na cirkev, ktorá sa podľa ich mienky stala prisilná. (...)

Voľnomyšlienkarov, ktorí podporujú liberálnokapitalistický útok, mi je úprimne ľúto. Dnes môžu chváliť hlúpe ženské z Pussy Riot a hanobiť patriarchu. To je v poriadku. Za to ich nepotrestajú. No podľa takej miery, akou sa im podarí vytlačiť cirkev zo spoločenského priestoru, uprázdnený priestor nezostane prázdny. Ani v západnej Európe vytlačenie katolíckej cirkvi nespôsobil rozšírenie slobôd. Zmenili sa len zákazy. Kult holokaustu bude tvrdší ako pravoslavia v rokoch svojho monopolu.

Len skúste usporiadať neohlásený punkový koncert v niektorom z chrámov holokaustu, ktoré nájdete v ktoromkoľvek veľkom meste Európy a Ameriky. Neskončí sa to dvomi mesiacmi väzby. Skúste si všimnúť drahé hodinky niektorého zo zrecov holokaustu - ale potom nenadáвайте za následky sami na seba. Za také veci sa chodí do väzenia. Veď za anekdotu pred desiatimi rokmi si britský historik Irving odsedel v rakúskom väzení poldruha roka. Za nevhodnú poznámku nemecký právnik Horst Mahler dostal dvanásť rokov,

Podve dení z raja

Nadpis mi prišiel na um, keď som dostal mail, v ktorom bolo veľa otázok a aj veľmi zaujímavý text. Čitateľ nech si prečíta aspoň niekoľko otázok.

Kto vybuďoval školské budovy s telocvičňami a ihriskami? Kto zabezpečil naozaj bezplatné školstvo na všetkých stupňoch? Kto vybuďoval kultúrne domy a staral sa o aktivity mládeže vo voľnom čase? Kto vybuďoval nemocnice a polikliniky? Kto vybuďoval zdravotné strediská takmer v každej obci? Kto postavil rekreačné zariadenia? Kto postavil zimné štadióny na hokej, futbalové štadióny, športové haly, plavárne a iné športové zariadenia? Kto vybuďoval bezprašné cesty tak, aby bolo spojenie do každej dediny? Kto vybuďoval železničné trate, kto ich elektrifikoval? Kto zabezpečil lacné spojenie do každej dediny od rána do polnoci? Kto poskytoval zľavy na dopravu pre študentov a pracujúcich? Kto elektrifikoval krajinu? Kto nastával vodné a tepelné elektrárne? Kto plynofikoval krajinu?

Už ich viac nevediem, ale verím, že po skúsenostiach s našim novodobým kapitalizmom je až prirodzená otázka v nadpise. Môžem si to dovoliť, lebo ja som sa narodil ešte pred vznikom Slovenskej republiky v roku 1939. Ba v roku 1952 som na brigáde nosil vo fúriku tehly na výstavbu komína v Zemianskych Kostolnoch a potom v roku 1973 som vypočítaval jeho výšku, lebo sme znečisťovali Poľsko.

Napísal som to p. Miškovovi a p. Sulíkovi po ich nevhodných vyjadreniach. Havlovci nám sľubovali raj. Akosi zabudli (lepšie - ich vedomosti im to nenašepkali), že je tu aj druhá strana mince - stratíte istotu zamestnania, prehľbi sa nerovnosť, vaša spoločnosť sa bude trieštiť, budete pracovať dlhšie a čoraz viac vám ostane menej času na iné aktivity. Nevedeli, že nebudeme si robiť hospodársku politiku, a keď, tak iba tak, ako o tom bude hovoriť index NASDAQ. Nevedeli, že prídu nielen veľké vody, ktoré častejšie vytopia naše dediny, ale že prídu aj vody egoistickej vypočitavosti a zmrznú medziľudské vzťahy.

Neboli na to svojou kvalifikáciou pripravení.

A preto sme za 20 rokov zažili skôr chaotickú dramaturgiu pádov a asi jedno oživenie. Prišli k nám noví ekonómia, teda taká novodobá profesia, v ktorej sa sústredilo toľko chýb a omylov, ktoré neboli nikdy potrestané. Sľubovali však, že nás zbavia núdze. Nevieni akej, lebo v otázkach z úvodu bolo toľko pozitívnych vecí, na ktoré sa pýtajú,

že teraz si musíme pripadať ako vyhnaní z raja. Vidíme, že plody pokroku sa nespravodlivo rozdeľujú. Teda vôbec nie sme odsúdení na hojnosť, o čom som už písal. Raymond Aron to už napísal v roku 1969 v diele Dezilúzie pokroku.

Ak sa teraz pozriem po bývalých krajinách socializmu a stave ich ekonomík a politickej situácie musím to, žiaľ, vyjadriť takto: bohatstvo sveta a chudoba národov. Keby len to. Mňa už dávno učili o nadvláde finančných trhov a teraz ja k tomu dodávam - novodobá nadvláda finančných trhov. Nemusím to ilustrovať, lebo to denne cítim. Radšej odcitujem z diela P. Brucknera Bieda prosperity: „Vyzerá to tak, že sa zotrelí všetky výdobytky z obdobia po druhej svetovej vojne a ustupujú v prospech oveľa chladnejšej spoločnosti.“

Nepamätajú si to sulíkovci, či chrenovci.

Čaká nás zápas o život a dôstojnosť človeka.

Domnievam sa, že vinná nie je ekonomika, ale politika. Gorila a iné skupiny nám ukázali, že rozdeľovanie ziskov naozaj súvisí s rozdeľovaním moci. Dnes víťazí ostentativnosť. Mocní sa neprepracovali k svojim príjmom na základe schopností alebo dobrého výkonu v práci. Systém kriví legislatívu, tára o konkurencii, buduje monopoly, ospevuje ich transparentnosť a toleruje fiskálny raj. Bohatí majú právo na bohatstvo a arogantný postoj vyplývajúci z ich svojráznej geniálnosti. Ale veď chudobní majú právo na chudobu a život v núdzi.

Zásluhou kontaminovaných ekonómov sa rozvíja ekonomická veda, ktorá nevie objasniť ako funguje ekonomický systém a nemá čo vyvrátiť, lebo to nevie. A. Greenspan to povedal takto: „Ak ste správne porozumeli tomu, čo som práve povedal, keďže som sa vyjadril pomerne nejasne.“

Problém je aj v tom, že aj na dôležitých pracovných miestach sa ľudia vymieňajú tak pohotovo a striedajú sa „odborníci“, že úlohy sa jednoducho nedotiahnu do konca. Oslabuje sa aj princíp profesionálnej kariéry viažúcej sa na dosiahnutý diplom a klasickú trepezlivú prácu. Prácu si nectíme, zahadzujeme ju ako nepotrebný tovar, ktorý po použití nepotrebujeme. Koľko poľnohospodárov či jadrových fyzikov robí v bankách. Sama vláda spochybňuje predchádzajúcu, keď jej vytýka, koľko minula.

To, že máme aj účtovníctvo vlády, vedľa tisícky ekonómov. Treba zverejniť účtovníctvo vlády a bude zrejme, ako hospodárila. Asi je však pre každú novú garnitúru lepší variant, ktorý by som nazval osožný nepriateľ.

Ľudia to už všetko musia vnímať ako podvod.

Svoj neúspech by sme preto nemali ospravedlňovať iba odvolávaním sa na režim komunizmu.

Prof. JAROSLAV HUSÁR

Slováci sú jediným slovanským národom, ktorý až doteraz nepozná pôvodné presné meno kmeňa (latinsky gens, mn.č. gentes), v ktorom žili jeho priami predkovia. Ako teda ich vlastné pomenovanie znelo za čias vlády kniežat'a Pribinu v Nitre?

Jadrom sporu o vlastnom mene našich predkov v časoch Pribinu nie sú primárne starí Slováci či ich Jánom Steinhübelom navrhovaný náprotivok Nitranania. Problém je totiž trochu hlbší a do tejto hĺbky sa už málokomu chce zísť. Kardinálnou otázkou je, či mal Pribinov ľud jedno alebo dvojstupňové sebaopomenovanie. A to je čo za nezmysel, pomyslí si niekto: Veď poďme bojovať proti starým Slovákom na jednej alebo Nitrananom na druhej strane (tretiu alibistickú skupinu, hlásajúcu, že nás žiadne dobové pramene o mene Pribinovo ľudu neinformujú, nechajme s úsmevom bokom) a neriešme nejaké stupne v sebaopomenovaní Slovanov.

Dvojstupňové pomenovanie mala v rannom stredoveku drvivá väčšina veľkých slovanských gentes/kmeňov. V prvom stupni boli všetci Slovanovia a v druhom sa už od seba rozlišovali menom na Obodritov, Srbov, Vjatičov, Krivičov, Severjanov, Moravanov, Vislanov atď. Len pre informáciu, niekde sa ešte nachádzali aj „treťostupňové“ zoskupenia. Nejde však pri nich už o politický gens. Napr. Zličania, Lučania či Dudlebi v Čechách. U nás sa v tomto smere uvažuje o Važanoch z povodia rieky Váh.

SLOVANSKÝ KMEŇ SLOVANOV NA ÚZEMÍ NOVGORODU V RUSKU

Jestvoval však aj jeden slovanský kmeň, ktorý stál v opozícii voči všetkým týmto dvojstupňovým pomenovaniam. Bol to kmeň novgorodských Slovanov či Slovienov v dnešnom Rusku. Pozor, ide už o samostatný kmeň! Tento kmeň má však rovnaké sebaopomenovanie v 2. stupni ako aj v prvom! Pridavné meno „novgorodský“ je len pomocné pre nás, oni sa isto ním tak nenazývali.

Ak by člen tohto kmeňa uviedol svoju kmeňovú príslušnosť kdesi inde, napr. na území Franskej ríše, použil by stále ten istý termín, ktorý by franský zapisovač uviedol ako Sclavi. Nikto by sa nerozpakoval nad riešením jeho kmeňovosti. Tak, ako to málokto robí pri slovanských Slovanoch od Novgorodu dôsledne aj dnes, bol by jednoducho pre neho tento cudzinec od Ilmenského jazera Slovan, veď sa tak aj sám predstavil. Kľúčové je tu, že či už sa celá slovanská jazyková skupina vníma ako Sloveni, Slovienci, Slovienci, Slovanovia či Slovienci (alebo akúkoľvek inú variant latinského Sclavi tu kto ponúkne), vždy ide len o problém jazykovedy. Ten je pre nás nepodstatný, pre nás sú podstatné iné doklady, či na danom území šlo o slovanský kmeň a to je uvedená stupňovitost', kmeň na okolí Novgorodu sa volal navlas presne rovnako, hoci šlo nepochybne o samostatný kmeň, a to teda o druhý stupeň v sebaopomenovaní. Foneticky bol druhý stupeň ich sebaopomenovania nezachytiteľný pre svoju absolútnu zhodnosť s prvým stupňom a bol teda samostatne a rozlišiteľne nevyssloviteľný.

SLOVANSKÝ KMEŇ V NITRIANSKU

Ak by dobový zapisovateľ neuviedol k latinizovanému termínu pre slovanský kmeň v Nitriansku ku Sclavi, komentár minimálne taký dlhý ako tento článok, že tým myslí skutočný

slovanský gens v Nitriansku, z oponentov termínu jednostupňovosti vlastného mena pre Pribinov kmeň, by ťažko niekto prijal, že ním myslel práve tento gens. Siahnime preto k inému termínu, ktorým je Pribinov kmeň pomenovaný. A tým sú Merehani z tzv. Geografa bavorského, ktorý zhrňuje poznatky o slovanských kmeňoch na sever od Dunaja. Spis vznikol roku 817 alebo 843, či krátko po týchto rokoch. Ján Steinhübel ani Dušan Třeštík nepripustia iný vznik diela ako druhý zo spomínaných dátumov, lebo by to nabúrало ich argumentáciu, no veľká česká autorita Zdeněk Měřínský pokojne uvažuje aj o dobe vzniku v súvisu s rokom 817.

Merehani - starí Slováci alebo Nitranania?

Merehani sú uvedení hneď vedľa Marharii - vlastných Moravanov. To, že ide o Pribinov ľud, a nie o Moravanov, jasne dokázal Dušan Třeštík.

Hm, zvláštny názov pre našich predkov, však?

V preklade znie toto pomenovanie „Taktiežmoravania“ alebo „Akobymoravania“. Prirodzene, nie je to ich vlastné sebaopomenovanie, to je nielen odborníkom zjavné. Autor Geografa bavorského bol totiž bezradný, keď mu hovorili o vlastnom mene našich predkov. Správy o menách slovanských kmeňov severne od Dunaja získaval od osôb, ktoré ich poznali. Najpravdepodobnejšie to boli kupci či vojaci. Predstavme si teraz dialóg medzi autorom Geografa bavorského a jeho informátorom - kupcom o vlastnom pomenovaní slovanského kmeňa v Nitriansku. Vyjdime v ústrety Jánovi Steinhübelovi a pozrime sa na Pribinov gens optikou roku 843, kedy bol už v područí Moravanov. (Roku 817 boli Pribinovci ešte samostatní, čo by uľahčovalo našu argumentáciu.)

„Tak ako sa volá ten kmeň na východ od Moravanov, čo si ho sami Moravania podmanili?“ pýta sa autor Geografa. „Neviem. Viem len, že sa volá Sclavi (Slovanovia). Iné jeho meno nepoznám ja a ani žiaden iný bavorský kupec či vojak, čo chodíme na východ.“ Odpovedá kupec. „Počkaj“, oponuje pisateľ, „ak nemajú tí ľudia iné meno než Sclavi, nejde predsa o žiaden slovanský kmeň, žiaden politický gens. Ide iba o slovanské obyvateľstvo“. „Nie, to istotne nie.“ Oponuje kupec. „Určite ide o svojbytný slovanský kmeň, len si ho podmanili Moravania. Jeho kniežata bolo vyňané pred desiatimi rokmi moravským kniežat'om a teraz žije na území Panónie.“ „Ale to si odporuje.“ Opäť proti-rečí autor diela. „Ak ide o iný kmeň, aj keď ho ovládajú Moravania, povedz mi jeho meno.“ „Veď práve.“ Nástojí kupec. „Môžeš sa ísť sám k nim presvedčiť, že ti nikto z nich ináč neodpovie, ako takto, že hoci patrí ku veľkej skupine tých barbarických slovanských kmeňov, aj ich vlastný kmeň od mesta Preslavy (Bratislavy) na východ až do hlbokých karpatských lesov má rovnaké meno. Iné meno ich kmeňa ako Sclavi tam nikto z nás Bavorov ani teraz, ani za čias jeho úplnej samostatnosti nepočul.“ Pisateľ sa zamyslí a po

chvíli odpovie, zakončiac rozhovor. „Celému tomu nerozumiem. Možno si sa nepýtal tak dôkladne. Nemôže ísť predsa o slovanský kmeň Slovanov. Slované kmeň predsa všetky od Baltského po Jadranské more. Ak tento kmeň ovládajú Moravania, ide o nejakých iných Moravanov. Preto im len trochu zmením meno z Marharii na Merehani.“

Pravdepodobne takýmto spôsobom mohlo vzniknúť označenie Merehani pre našich predkov. Ide totiž o jediné jasne vedome deformované pomenovanie slovanského kmeňa, kvôli tomu, že zapisovateľ sa nemohol ku skutočnému menu dostať. A to nemohlo byť preto, že tento Pribinov

veľkou mierou prispievali k jednostupňovosti sebaopomenovania, susední slovanovia naopak, zväčša prispievali k vytvoreniu druhého stupňa vlastného mena), tak ako Korutánci na neslovanských Bavorov, aby sa z nich stali Slovinci, pretože Nitrianske kniežatstvo vzniklo na troskách a krvi nadvlády neslovanských Avarov, v ktorých ríši desaťročia žili.

J. Steinhübel stavia na argumentácii D. Třeštíka, ten však zásadne odmieta jednostupňovosť u slovanských gentes, v čom sa fatálne mylil, práve pre spomínaný gens Slovienov v okolí Novgorodu, o ktorých starobylá ruská Povest' dávnych liet, ktorej autor je mních Nestor, hovorí, že sa „nazvali svojim (vlastným) menom“. Túto základnú chybu už po D. Třeštíkovi prirodzene nechce opakovať J. Steinhübel. Vo veľkej miere však Steinhübelova argumentácia stojí na Třeštíkovej.

Už sám názov Nitrianske kniežatstvo či Nitriansko je podľa historika Petra Ratkoša konvenčný. Naozaj sa nikde k dobe kniežat'a Pribinu či Veľkej Moravy v prameňoch nevyskytuje. J. Steinhübel do otázného Pribinovo Nitrianska vkladá nie otázných, ale už fiktívnych Nitrananov. V neskorých prameňoch totiž nájdeme len zmienku o meste Nitre a jej obyvateľoch či obyvateľov priľahlého regiónu. A tieto mestské a regionálne termíny z doby niekoľko storočí po vláde Pribinu v Nitre povyšuje J. Steinhübel na meno Pribinovo kmeňa. No aj Praha mala centrálnu pozíciu, ale nikdy nešlo o gens/kmeň Pražanov, ani podľa rieky si nedali vlastné pomenovanie ako Vltavania či Labania, ale vždy šlo o gens Čechov. Taktiež ani Londýňania, o ktorých píše v rannom stredoveku Beda Ctihodný, že nechceli prijať biskupa Mellita, neboli kmeňom, ale len obyvateľmi mesta a priľahlého územia.

Takže ako najlepšie pomenovať tento „nevysloviteľný“ Pribinov kmeň: nevedeckými Nitrananmi, alebo menom, po ktorom siahli „nevysloviteľný“ ako po prvom, a to po mene Slovan. Ak chceme byť striktné vedecké, tak nám „starí Slováci“ ani „Nitranania“ nepomôžu. Tak ako nám nepomôžu a zle pomenovávame aj slovanský kmeň Slovanov na okolí Novgorodu. No tento slovanský kmeň s jednostupňovým vlastným sebaopomenovaním nanešťastie zanikol pohltý Rusmi a nestihol si vytvoriť variant pre druhý stupeň, ako je to u nás. Voči sebe v prípade Merehanov, našich predkov, stoja teda „nepomenovateľní“ a „Slováci“ jedine z týchto dvoch možností môžeme vedecky označiť Pribinov ľud v druhom stupni vlastným menom.

Významný moravský archeológ a historik doc. Zdeněk Klanica, nezafaržený našimi žabomyšími vojнами, vo svojej knihe Počátky Slovanů (r. 2009) nepochybuje o jednostupňovosti Slovanov (hoci ich nesprávne zapisuje ako Slovenov) a pri analýze rozšírenia jednotlivých slovanských kmeňov udáva: „Ostatné toto pulzovanie jednotlivých proudů slovanského stěhování, jehož některé tendence lze zachytit i kartograficky, dodnes zachovalo svůj odraz v názvech jednotlivých slovanských kmenů. Srbové sídlili nejen na dolním Dunaji, ale i ve středním Polabí, Slované v Nitriansku i daleko na severovýchodě pod dnešním Petrohradem, Chorvaté v západních Čechách, na Ukrajině i na Balkáne. A tak tedy musíme počítat nejen v 6., ale i v následujících stoletích s nejrůznějšími směry rozšíření, včetně těch, které s takovou plastičností popsal mnich Nestor...“

PETER BALÁŽ

Kresťanské pramene druhého storočia, Justín (Apológia I, 35 a 48) a Tertullianus (Apologeticum V, 2 a XXI, 24), spomínajú Pilátovu správu cisárovi Tiberiovi o Ježišom procese a šírení viery v jeho božstvo po celej Palestíne. Pramene podľa Eusebia z Cézarey datujú túto správu do roku 35 po Kristovi. Pilát, ktorý necítil potrebu informovať svojho cisára po legálnom, i keď nespravodlivom procese s Ježišom, ho však musel informovať vo chvíli, keď sa nová viera rozšírila po celej provincii a kedy neústupná veľrada pristupovala k ďalším procesom a trestom postihujúcim stále väčší počet osôb. Pilát už podľa textov Evanjelia počas procesu s Ježišom dospel k názoru, že jeho politické obžalovanie nemá opodstatnenie. Je teda pravdepodobné, že jeho správa pre cisára bola priaznivo naklonená kresťanstvu. Tým sa vysvetľuje aj Tertullianova zmienka o Pilátovi, ktorý „bol už vo svojom svedomí kresťanom“ (Apologeticum XXI, 24) bez toho, že by bolo nutné predpokladať jeho obrátenie.

Cisára Tiberia musela správa o novej židovskej „sekte“ zaujať. Uctieval ju ľud, ale prenasledovali ju samotné židovské authority. Jej učenie rozkladalo v mesianizme každé politické, aj protirímske násilie a zdôrazňovalo morálne hodnoty. Hlavnou ambíciou cisára ako to uvádza Tacitus práve k roku 35 (Annales VI, 32, 1) - bolo totiž vyriešiť vnútorné rozpory „consi-

liis et astu“ cestou diplomatickej obratnosti a prezieravosti, a nie silou zbraní. Roku 35 vyslal na Východ Vitellia nielen ako legáta Sýrie, ale ako zvláštneho poverenca,

jín Veľkého Arménska, čerpal z omnoho starších legiend a dokumentov. Hovorí, že Tiberius viedol s Abgarom (toparcha Edessy v rokoch 13-50) korešpondenciu, v

illicita), zakázal aspoň eventuálne vznášanie žalôb proti kresťanom. Mnohí sa domnievali, že je to apologetický výmysel.

Vynikajúca znalkyňa proble-

Tiberiov návrh rímskemu Senátu o uznaní Kristovho božstva

ktorý mal upokojiť celú oblasť, či už šlo o nástupníctvo na arménskom tróne a vzťahy s Partmi; ale aj v prípade vzťahu s Damaškom, kde sa etnarcha Areta vymkol spod kontroly Ríma. Zároveň bolo potrebné urovnať nezhody s Jeruzalemom. Pilát dal poslať do Ríma a namiesto neho dosadil svojho priateľa Marcella. Zosadil aj veľkňaza Kaifáša, ale na druhej strane vrátil Židom obradné rúcho veľkňaza a odpustil im časť daní. Tejto uzmiernujúcej politickej línii, ktorá poskytovala nepriamu ochranu aj kresťanom, sa následne držali všetci správcovia Judey až do roku 62.

Mojžiš z Chorenu (Movses Chorenatsi, 410 - 490), autor De-

ktorej Abgar informoval cisára o Kristovej smrti a zmŕtvychvstaní. Vyzýval ho na potrestanie Židov. Tiberius vraj odpovedal, že tak učiniť, až zlomí povstanie Iberov a spomenul zosadenie Piláta. Táto zmienka je jasnou narážkou na Vitelliovu misiu, ktorá je dôkazom, že Vitelliov zásah v prospech kresťanov zostal v arménskej pamäti živý. Západná kresťanská tradícia, ktorej najstarším dokumentom sú v tomto smere Tertullianove spisy (Apologeticum V,2), tvrdí, že po prečítaní Pilátovej správy predložil cisár Tiberius Senátu návrh, aby uznal Krista za boha. Keď Senát odmietol (čím sa kresťanstvo stalo pre Rímsku ríšu nepovolenou poverou - superstitio

matiky, profesorka Marta Sordi z milánskej Katolíckej univerzity, považuje tento text za plne autentický. Rozborom celého kontextu presvedčivo dokázala, že Tertullian sa snažil ukázať popredným Rimanom, ktorí proti jeho obhajobe kresťanstva podľa rozumu a spravodlivosti postavili autoritu zákonov, že aj zákony môžu byť nespravodlivé a mali by sa zmeniť. Preto hľadá korene protikresťanských zákonov a nachádza ich v odmietavej odpovedi Senátu na návrh cisára Tiberia. Výslovné odmietnutie uznania kresťanov Senátom, ktoré ich postavilo do pozície nedovolenej sekty, iste nepatrilo medzi záujmy kresťanskej apologetiky, ktorá poukazovala

skôr na zodpovednosť zlých cisárov. Senatusconsultum Tiberianum teda nie je výmyslom severoafriického apologetika a vynikajúceho právnika, ale nachádza sa v aktoch procesu proti Apolloniovi, ktorý sa odohral v Ríme za vlády cisára Commoda v rokoch 183-185. Na základe rozhodnutia Senátu bol tento senátor obžalovaný z kresťanstva a odsúdený na smrť. Rozsudok sa opiera o zmieny starší výrok Senátu.

Postoj, ktorý Tertullian pripisuje Tiberiovi, teda dokonale odpovedá politickej línii uplatnenej prostredníctvom Vitelliovho zásahu v Palestíne. Návrhom na uznanie Kristovho božstva chcel cisár dosiahnuť, aby mala nová „sekte“ v lone judaizmu rovnaké právne postavenie, aké priznával Rím od Cézarových čias aj judaizmu samotnému. Rimania uplatnili rovnaký postup aj po vytvorení provincie voči Samaritánom, ktorých vyňali z náboženskej podriadenosti Židom a zabezpečili si tak ich vernosť. Tiberiov návrh bol teda politickým krokom namiereným do nábožensky nestabilnej provincie, akou bola Judea tých čias. Toto rozhodnutie plne zodpovedalo Tiberiovej pacifikačnej politike. Cisár roku 35 ešte nemohol tušiť, že kresťanstvo získa aj za hranicami Judey omnoho väčší počet prozelytov, než judaizmus a že napokon dorazí aj k bránam Večného mesta.

FRANTIŠEK HOLEČEK
Z časopisu Naše rodina,
roč. 35, 2003, č. 11
preložila K. Džunková

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Paškály

*Rozkvitla Morava - prameň i mladosť naša
a ako ústa kvetín pod zemou
priezračné lúče vody pili;*

a ako mnísi v kobkách s večerom šepotali - korene.

*Že kde je kríž, nad našou dušou rozpriamený
a svätý Boh, čo nad krajinou plače,
presvätý sudca, hľa, hriechy naše,
tu po spáse už nikto netúži...*

*A v diaľke moravské slnko dvíha staré ruky
k zeleným chrbtom zvlneného žita,
nad stajne lesa, kde spočinuli bludné stáda stromov,
kde čierne smrekky vybehli na lúky
a kde Morava ako archa uchová
pamäť a cirkev nad záplavou dní.*

*Och, slnko! Zástava nad stožiarmi sosien,
akoby po oblohe bežal grošovaný kôň,
tak sa chvela zem. A v tichom podvečeri
nad hrobmi modlili sa rastliny.*

*Do noci hľbokej, do noci mŕtvych detí,
pod slzy ikon a pod prázdny chrám,
do noci, kde po celý čas
zastali zbory temných tují*

akoby chóry na smrť smutných anjelov.

Morava - pamäť i detstvo naše,

Morava, oslica Baalamova,

Morava, čo na vlastných pleciah doniesla si Krista,

Morava, to k tebe sa spovedám!

A rozkvitnuté stromy horia ako paškál,

Morava, Morava, miserere...

*Veď nová jar už horí na hranici
s viničným slnkom v tvojich záhradách.*

Politika sa príliš často stáva vecou vášne, vášnivej oddanosti a vášnivého odporu. A v záchvate vášne sa človek stáva krátkozrakým alebo celkom slepým. Politika sa príliš často stáva vecou stranického zápasu, a stranicnosť vôbec nenapomáha ani prenikavosti pohľadu, ani spravodlivosti úsudku. Tak sa človek potom stáva obeťou predsudkov, ktoré si možno sám vypestoval, zaslepený svojou vášňou.

V ruskom zahraničí sa nebadane sformovalo a udomácnilo neodôvodnené a škodlivé presvedčenie, že nepriateľ môjho nepriateľa - je mojím prirodzeným priateľom a spojencom.

Keď vyslovujem spojenie „nepriateľ môjho nepriateľa“ vôbec nemám na mysli osobné vzťahy medzi jednotlivými ľuďmi. Ide mi pritom o toho svojho druhu jediného, hlavného a najškodlivejšieho nepriateľa mojej vlasti, ktorý je práve vďaka tomu aj mojím hlavným a konečným nepriateľom: mám na mysli tých komunistov, čo už dvadsať rokov ožobračujú a hubia ruský národ. To je nepriateľ mojej vlasti - a preto, pre túto jedinú príčinu je aj mojím nepriateľom. Nuž v tomto ruskom zahraničí, ktoré úporne a neúnavne plní svoje hlavné vlastenecké a súčasne všeludské a kresťanské poslanie, poslanie demaskovať komunizmus - v tomto zahraničí v snahe nájsť chápujúcich alebo aspoň schopných pochopiť nás ľudí postupne a nepozorovane narástlo presvedčenie, že kto nás chápe, je súčasne človekom rovnakého zmýšľania; že teda zdieľa s nami nielen rovnaký postoj ku komunizmu, ale aj našu rozhorčenosť, náš žal, ba priam našu horúcu vlasteneckú túžbu, aby komunizmus v Rusku skrachoval a otvorila sa tak cesta pre uzdravenie, obrodenie a obnovu Ruska.

To je však naivná predstava.... Sentimentálna túžba... Zanietanie možno ušľachtilych, ale neukojiteľných duší... Vášnivá nenávisť ku komunistom, čo zotročili a zhanobili vlasť; túžba, ktorá postupne nebadane prerástla do naivného, sentimentálneho a hlúpeho nádejania sa v lásku, súcitu a pomoc tých, čo sa im konečne, skutočne konečne otvorili oči a pochopili, aký jed sa skrýva v bolševizme a čo za hrozba a aké nebezpečenstvo sa pestuje, zreje a rázi si cestu po celom svete. Naši ľudia v zahraničí uvažujú často, alebo skoro často tak: „Keď niekto pochopil, to znamená, že pochopil všetko, ako to v skutočnosti je a pochopil to správne. A ak správne pochopil, tak samozrejme začne aj správne konať... Ak uvidel diabla, tak sa proti nemu postaví. Veď len hľaďme, aké má správne prejavy, ako diabla nazýva diablom, charakterizuje ho ako celosvetové zlo a ako svetovú hrozbu, ktorú treba vykoreniť... Veď je to hrdina, prorok! Čím skôr mu dajme kopiju Georgija Pobedonosca! Chváľme ho hlasmi anjelskej trúby! Ide náš

IVAN ALEXANDROVIČ ILJIN

Nepriateľ môjho nepriateľa

Ivan Alexandrovič Iljin (1883 - 1954), vynikajúci ruský mysliteľ, venoval sa hlavne filozofii náboženstva, práva, umenia a dejinám filozofie; jeden z plejády veľkých ruských duchov vypovedaných bolševikmi. V zahraničí pôsobil ako vysokoškolský profesor, plamenný prednášateľ a publicista v Berlíne (1922 - 1938) a v Zollikone (Švajčiarsko), kde r. 1954 zomrel. Zanechal po sebe rozsiahle dielo (vydávaný súbor jeho prác má dosiahnuť

35 zväzkov!). Pre slovenského čitateľa môžu byť poučné a v dnešnej dobe prekvapivo aktuálne jeho prenikavé pohľady na historické korene súčasnej svetovej globálnej krízy, vrátane krízy náboženskej - a jeho prorocké vytušenie ciest, po ktorých svet z tejto krízy môže a má vyjsť. Ducha našich prelomových čias možno vyjadriť jeho hutnou formulou:

„Neviditeľná obnova sa uskutočňuje vo viditeľnom rozklade.“

záchranca a osloboditeľ!... Je len samozrejmé, že mu budeme ležať na srdci predovšetkým my, čo sme mu tak dlho otvárali zrak, kým táto naša ťažká a nevdáčna práca nepriniesla ovocie!... Nepriateľ nášho nepriateľa je náš prirodzený priateľ a spojenec!...

Tieto nálady sú možno aj „dojemné“. Dostojevskij by pri tejto príležitosti iste spomenul meno Schillera; toho Schillera, sentimentálnej exaltovanosti ktorého sa predstavitelia inteligencie staršieho pokolenia ani podnes ešte všetci nezbavili. Nech sú teda tie nálady považované za „dojemné“, ba dokonca za „dojímavé“. K tomu sa nám však žiada dodať, že sú to nálady politicky hlúpe a nacionálne škodlivé. A nové pokolenia ruskej inteligencie sa im nemajú, ba nesmú poddávať. Rusko

nás zaväzuje k opatrnosti a bedlivosti, k trpkkej skúsenosti a truchlivej triezvosti.

Nepriateľ nášho nepriateľa môže byť našim nie „priateľom“, ani „spojencom“, ale druhým a nebezpečným nepriateľom. Sentimentálna zaslepená hra sa tu môže stať skutočnou zradou...

Z psychologického hľadiska sme predsa schopní pochopiť, že môžu existovať mocnosti, ktoré si s obavou kladú otázku: „A nebude pre nás nové porevolučné, prebúdzajúce sa Rusko nebezpečné?“ A my im vzhľadom na túto nebezpečnú psychológiu môžeme a musíme kategoricky odpovedať: „Nie, národne sa obrodzujúce Rusko nebude pre nikoho nebezpečné, a svojou tvorivosťou bude osožné všetkým. Rusko bude potrebovať desaťročia vyplnené mierovou, tvorivou prácou, aby zace-

lilo rany revolúcie. A uskutočniť to zacelenie rán a znovuzrodenie krajiny môžu iba pokolenia, ktoré budú nositeľmi nového právneho vedomia, ktoré budú preniknuté novým, pokojným a mierovým vlasteneckým cítením, úprimným a plodným kresťanským vierovyznaním. Nové Rusko bude slobodné od akejkoľvek medzinárodnej závislosti, pomsty, nevraživosti a výbojnosti. Bude si vážiť a ochraňovať ten pás nových „pohraničných“ štátov, ktoré mu budú slúžiť ako ochranná hrádza pred Západnou Európou. Zvlášť voči nim bude prejavovaná lojálnosť, hospodárska spolupráca a priateľstvo nového Ruska, ktoré im otvorí svoj trh tovarov a práce.

Nemáme však na mysli túto znepokojivú psychológiu našich najbližších susedov, ale niečo iné. Dejiny nás učia, že na svete sú iné

mocnosti, ktoré sú vždy ochotné podieľať sa na tom, aby obmedzili existenciu ruských národných záujmov, aby škodili Rusku, zbavili ho práva mať svoje námorníctvo, odrezali ho od prístupu k moru, aby ho ako spojencu zradili, oslabili vyvolaním vnútorných nepokojov, alebo aby ho pri prvej možnej príležitosti beztriestne rozčlenili. A ak niekto z našich čitateľov po prečítaní týchto riadkov zostane prevrpený, urobí dobre, ak sa zahľbi do čítania a do štúdia ruskej histórie - hoci len devätnásteho a dvadsiateho storočia.

Áká miera neinformovanosti a naivity je potrebná k tomu, aby sme si mohli namýšľať, že všetky tie európske mocnosti, ktorým sa stal jasným problém bolševikov a kominterny - sa už tým činom stali priateľmi a spojencami Ruska a zahoreli plamennou túžbou prinavrátiť mu jeho bývalú veľkosť? Odkiaľ sa nabrali takéto nádeje? Z akého zúfalstva sa mohli zrodiť také detské ilúzie? Áká nedôvera v silu ruského národa mohla viesť k prebudeniu takýchto naivných snov? Áká propaganda nám vnútila také predstavy? Akým falošným sľubom sa podarilo urobiť natoľko triezvým vedomie ľudí? A znova a znova sa ti v mysli nevdojak vynárajú všetky tieto otázky, keď od dospelých ľudí počuješ takýto nezmyselný bľabot: „Tá a tá mocnosť obsadí Ukrajinu a navráti nám, statkárom, naše majetky...“ Takýmto fantasmom sa ti nechtiac žiada povedať: „Buďte spokojní a spoľahnite sa; ak sa niekto zmocní Ukrajiny, dá zem do rúk nie vám, pevne dúfajúcim, ale svojim kolonistom, pričom najprv tak alebo onak očistia územie od jeho pôvodného ruského obyvateľstva.“ A ak tá mocnosť aj očistí od komunistov časť Ruska (pravdaže, nie pre vás, ale pre seba!), pravdepodobne sa bude snažiť zachovať ich moc v zostávajúcej časti Ruska, aby ho svojimi barbarickými experimentami a terorom načisto spravila prehnitým. A keď zhnije a dohnijú aj sami, vtedy ich bude možné odtiaľ aj vyhnúť alebo vyčistiť: ich, komunistov, aj ich, ruských ľudí vôbec...

Lebo musíte pochopiť, páni rojčiví optimisti, že súčasných dobyvatel'ov nezaujímajú moc na území a národom, ale moc nad územím oslobodeným alebo sústavne oslobodzovaným od národa. Cudzí domorodé obyvateľstvo súčasný dobyvatel' nepotrebuje; keby tu zostali, boli by iba cudzородou príťažou, nebezpečným bremenom, živým ľudským materiálom pre nepokoje a vzbury. Zlobte sa a otvorte oči! Meriate súčasnosť zastaralými mierami minulých stáročí. Stále si ešte predstavujete, že máte do činenia so Zlatou hordou, ktorá vymáhala daň a nechávala ľudí modliť sa ku kresťanskému Bohu; alebo s Rímom, ktorý porobeným národom dával nielen možnosť žiť a pracovať, ale aj právo občianstva. Súčasnosť chce a domáha sa čohosi iného.

Rojkovia optimizmu to však nevidia. Alebo sa len tvária, že ne-

vidia?... Oddali sa presvedčeniu, že ten, kto je „proti komunizmu“, je aj ideovým a principiálnym nepriateľom každého komunizmu vôbec, všade, kdekoľvek, a teda nechce komunizmus ani v Rusku. V skutočnosti sa však veci môžu mať celkom ináč: nepriateľ komunizmu si môže nepriať komunizmus u seba a pre seba, ale môže ho považovať za užitočný, ak oslabuje, rozkladá a hubí Rusko. Nuž čo... Sused skrachoval - kúpim jeho majetok za babku. Alebo krupobitie zničilo úrodu, ale moje polia nezasiahlo, ceny vyskočili nahor, a tak dobre predám svoje zásoby. Chamtivým ľudom slúži na špekuláciu všetko: hlad, požiar, dokonca aj mor.

Nakoniec je tu ešte jedna možnosť: že si nepriateľ možno neželá komunizmus ani v Rusku. Čo však nijako nemôže strpieť ani pripustiť - aby sa Rusko, oslobodené od komunizmu, postavilo na svoje vlastné nohy, aby sa znovuzrodilo ako nezávislá národná veľmoc. Alebo ešte horší variant: že by sa nezávislé a samostatné Rusko pridalo nie k nemu, k „nepriateľovi komunizmu“, ale k nepriateľskej koalícii mocností... „Nie, za žiadnu cenu! Všetko je lepšie ako toto! Nech si radšej hnije v komunizme!“...

Môžu nám namietnuť, že sú to len naše prázdne výmysly, vyvolané prehnanou podozrievavosťou a hraničným pesimizmom... V takom prípade nám ostane len pripustiť, že posledných dvadsať rokov sme my, „pesimisti“, aj oni optimisti strávili na rôznych planétach. Kde bolo to miesto, ktoré obývali optimisti, si netrúfam povedať. Ale my, ruskí nacionalisti, ktorí tak „pesimisticky“ hodnotíme skutočnosť, sme tých dvadsať rokov strávili v Európe. Mali sme pritom otvorené oči, všetko sme vnímali rozumom aj srdcom, študovali sme ruskú históriu a veľa sme s trpkosťou a žiaľom v duši uvažovali nad prebiehajúcimi udalosťami.

Nepriateľ môjho nepriateľa mi môže byť nie priateľom, ale nepriateľom. A môže sa stať aj tak, že toho hlavného nepriateľa zrodil môj akože priateľ, aby ma zahubil. Lebo komunizmus, ktorého otcem bol Karol Marx, a amorálny boľševizmus, ktorý vymyslel a zveleboval Friedrich Nietzsche - boli zrodené Západnou Európou a poslúžili záhube Ruska. Nie je náhoda, že európske mocnosti, rozkladajúce sa za kordónom s nami susediacich štátov, dvadsať rokov neprestajne pomáhali boľševikom v Rusku - radami, strojnými zariadeniami, obchodom, kreditmi, tajnou inštruktážou a všemožnými „paktami“...

A ten, komu sa sníva niečo iné, nech pochopí, že to iné sa mu len sníva. A že je dávno načase zobudiť sa a rešpektovať reálnu skutočnosť. Lebo od nás, Rusov, vyžaduje naša vlasť opatrnosť a bedlivosť, trpkú skúsenosť a truchlivú triezvosť...

1939

Preložil Július Rybák

Nám nie je dané vidieť veci b u d ú c e .

Ich sled je pred nami ukrytý, taktiež aj ich časové horizonty. Ako sa vymaní Rusko z toho strašného mraku, ktorým je zahalené, kto odvalí kameň od hrobu, v ktorom je „pochovaný“ - nevieme. Vieme ale, že kameň bude odvalený a že ono povstane k životu!...

V slávny deň Kristovho Zmŕtvychvstania kdesi v podvedomí, ale reálne prežívajúc to radostné naplnenie blížiaceho sa; nie podľa zákonov politických súvislostí alebo vedeckých dôkazov, ale očami viery a z nej prýščiacej radostnej a žiarivej istoty. A naša viera nám dáva neochvejnú pravdu (dogmu) VZKRIESENIA...

Zbytočne niektorí uvažujú, že dogma viery je nejaká abstraktná, slovami vyjadrená téza, ktorú musíme „považovať za pravdu“. To môže platiť vo vede, v teóriách skúmania a poznávania, kde myslenie - rozum - je hlavným a najdôležitejším nástrojom. Oproti mysleniu je viera omnoho hlbšia, tajomnejšia, komplexnejšia a životnejšia. Vo viere človek dogmu prijíma celým svojím bytím; teda aj rozumom, ale nie iba rozumom; aj slovom, ale nie iba slovom; aj srdcom, aj dušou (sozercaním), aj vôľou, i činom i celou životnou podstatou. A preto veriaca duša nie len že súhlasí s „abstraktnou pravdou“ piatej časti Symbolu viery, ale sa i z láskou obracia ku vzkriesenému Kristovi, prežíva jeho zmŕtvychvstanie ako reálnu oživujúcu skutočnosť; svojou vôľou hľadá spôsob, ako konať skutky hodné onoho vzkriesenia a odovzdáva mu celý svoj život, podriaďujúc mu celý svoj osud...

Práve tak a práve na tejto ceste sa veriacemu človekovi otvára najhlbší zmysel Zmŕtvychvstania, o ktorom neohrozene svedčili apoštoli. Iste nikdy nemôže platiť, že On vstal z mŕtvych a nás i celý svet prenechal smrti; ale platí, že zmŕtvychvstal a premohol smrť; zmŕtvychvstal a sľúbil vzkriesiť i nás; zmŕtvychvstal a aj nás vtiahol do svojho Vzkriesenia: Aby sme aj my, hľadiac na kameň odvalený od hrobu smrti, neverili viac v smrť a nebáli sa jej, ale aby sme svedčili o nehynúcej sile všetkého, čo tu na zemi je dobré a pravdivé v Bohu.

Pravda viery je dogmou srdca a dogmou života. Teda nie je len obohatením rozumu, ale aj zmúdením srdca a návodom pre plnosť života a k jeho životodarnej tvorivosti. Lebo tu je prameň tej radostnej istoty, ktorú kresťania vždy mali a mať budú, že všetko dobré a pravdivé povstane v Kristovi. Nie len v tom zmysle, že sa to - všetko dobré a pravdivé - na konci vekov obnoví, keď sa skončí „zem“, ale aj v zmysle, že všetko dobré a pravdivé tu v pozemskom živote zomiera len podľa svojej vonkajšej - viditeľnej formy. Preto veriaci kresťan každoročne s celou prírodou pre-

Ranné zore nad Ruskom

A hovorili si: kto nám odvalí kameň od vchodu do hrobu? Ale keď sa pozreli, videli, že kameň je odvalený; bol totiž veľmi veľký...

(Mk 16, 3-4)

žíva jej jarné vzkriesenie: podľa zmyslového vnímania mŕtva, no v skutočnosti spiaca (usnávajú) príroda každú jar spolu s nami slávi svoje vzkriesenie, obnovenie všetkého života. A práve preto boli veriaci kresťania rozhodnutí zomrieť za svoju vieru, za svoju Cirkev; lebo vedeli, že za zdanlivou - pozemskou smrťou človeka sa uskutočňuje živá pravda viery i obnovujúce sa zmŕtvychvstanie Cirkvi - kon-

krtný človek odchádza z pozemského života, a práve silou jeho odchodu - smrti - na zemi víťazí Božie dielo.

A práve tu sa ruskí ľudia učili a naučili pravdivo vnímať a aj budovať svoju vlasť: - Rusko ako pozemský Boží chrám; Rusko ako nehnúce tkanivo ducha; Rusko ako dobrú a spoľahlivú silu; Rusko, ktoré sa môže ocitnúť v „tóni smrti“ (seni smerti), ba dokonca aj v hrobe, vchod kto-

rého bude privalený veľkým kameňom, ale ktorému je dané povstať v Kristovi.

Pozemské časy sú dlhotrvajúce a ťažké. S boľom hľadáme na Rusko nachádzajúce sa v onej „tóni smrti“, v temnote do očí bijúcej bezbožnosti, hriechnosti, strachu, zotročenia a strašných múk. A kameň privalený k jeho hrobu nás gníva ako najťažšie bremeno nášho života. Ale vidíme a poznávame ho (Rusko) „skrze Krista, s Kristom a v Kristovi“; preto ani najmenej nepochybujeme a nedáme sa zviest' tou hrôzou, čo sa tam deje. Lebo nad Ruskom svitajú ranné zore, zore vzkriesenia.

Nad Ruskom sa zapalujú ranné zore, blíži sa čas jeho slobody! Nevieme kedy a ako sa to stane a tiež nevieme „kto nám odvalí kameň od vchodu do hrobu...“ Ale v Kristovi a spolu s Kristom vieme, že príde ten okamih a my uvidíme - hľa! kameň je odvalený!... Odvalený nie nepriateľmi Boha, ani nepriateľmi Ruska. Ale silou ducha a svetla, silou ktorej „zjav“ je „ako blesk a odev biely ako sneh...“ (Mt 28, 3)

I. A. ILJIN, 1940

preložil Pavol Ondřík

Michail Nesterov: Mysliteľ (Podobizeň Ivana Alexandroviča Iljina), 1921-1922

Tohto roku si pripomínáme dvojsté výročie smrti slovenského, po latinsky píšuceho a významného básnika JÁNA VALENTINIHO - katolíckeho kňaza a farára v Kláštore pod Znievom, kde 4. apríla roku 1812 sa zavŕšila i jeho životná púť. No už pred šiestimi rokmi sme aktívne pamätali aj na výročie jeho narodenia, ktoré sa viaže na turčiansku dedinku Svätý Michal a od ktorého narodenia uplynulo vtedy 250 rokov.

Pripomenuli sme si to zveršovaným prekladom latinských a na poetické obrazy veľmi bohatých elegických distich jeho najcennejšieho básnického diela - Elegia deflens, levem ab amicicia discedentem sub Dafnidis nomine amicum (žalospev, v ktorom sa oplakáva nestálosť priateľa s prínimom Dafnis, čo od priateľstva odstúpil), ktoré kompletne aj s jeho obsiahlymi poznámkami a zaujímavými prílohami k nim paralelne s jazykom latinským vydala Matica slovenská v roku 2007 ako bibliofiliu k dvojstému výročiu jeho vyjdenia u významného trnavského tlačiaru Václava J e l i n k a v roku 1805.

Okrem toho tlačou vydal ešte niekoľko príležitostných latinských básní, ktoré venoval viacerým bansko-bystrickým cirkevným adresátom. Prvú s podobným názvom Elegia deflens z roku 1793 venoval úmrtiu Františka B e r c h t o l d a, prvého biskupa Banskobystrickej diecézy, erigovanej na podnet M á r i e T e r e z i e - spolu so Spišským a Rožňavským biskupstvom, ktoré v roku 1773 potvrdil pápež P i u s VI.

Josefovi K l u c h o v i ako kláštorskému rodákovi a osobnosti prvej fázy slovenského národného obrodzenia venoval básne Epigramma a Elegia alloquens, i báseň pri príležitosti jeho inaugurácie za nitrianskeho biskupa. Doteraz v roku 1986 vyšli ešte i jeho dve elegické skladby - Elegia de Thermis Stubniensibus a Elegia de Fonte Thermarum Stubniensium pod spoločným názvom Turčianskoteplické elégie, a to v preklade prof. esora Miloslava O k á l a, nášho bratranca zo susedných Slovan (a z dolnoliptovského Gombáša-Hubovej).

Hodno ešte pripomenúť, že popri poézii veľkú pozornosť venoval aj histórii, a to regionálnej, národnej a kultúrnej, prevažne starovekej a antickej, ba ako osobnosť nevedne a široko založeného rozhl'adu zaujali ho aj otázky prírodných vied, najmä ľudového liečiteľstva, balneológie a fyziky. Osobitne sa venoval aj otázkam ekrostatickým a z tohto odboru napísal a vydal pozoruhodné dielko Exercitatio electrica, ktoré vyšlo v roku 1810 v Budapešti.

Profesiu Jána Valentiniho ako katolíckeho kňaza sme tu uviedli na rozlíšenie od iného Jána Valentiniho, ktorý bol v tomto prípade evanjelickým kňazom, a tiež patril k latinsky píšucim autorom! Latinčinu v období jej všeobecného panstva puživali totiž aj evanjelickí kňazi, napriek tomu, že Evanjelická cirkev v roku 1707 na Ružomberkej synode sa s latinčinou ako liturgickým jazykom už definitívne rozišla. Lebo znalosť latinčiny v tých časoch naďalej ešte patrila ku kultúrnemu povedomiu a k spoločenskému bontónu takmer na celom Slovensku. Ba, ako z viacerých dobových dokumentov vyplýva, osobitne to platilo pre región Turca, čiže rodisko aj nášho básnika, čo by vysvetľovalo aj tú jeho mimoriadnu znalosť latinčiny, i jeho nevšednú záľubu v tomto jazyku. Dokresľuje nám to i žartovný veršík Juraja R o h o ň a, literáta z Dolnej zeme, a to z jeho Ozvuku Turčana, kde sice chváli Turčanov pre ich lásku k umeniu, ale kriticky pripomína aj akýsi „úpadok mravov“ (azda pracovnej morálky), čoho vraj „byla tá príčina, že v Turci i za pluhem znela latinčina“!

V osobe Jána Valentiniho, autora žalospevu nad zánikom priateľstva, máme vskutku mimoriadneho znalca latinčiny, aj antických básnických reálií. Z tejto oblasti použil i viacero vysvetliviek k poznámkam, v ktorých nám približuje skutočnosť, že fenomén priateľstva bol v antických časoch veľmi príznačným javom, čo dnešný mužský svet asi už nedokáže dobre pochopiť. Ide aj o topografické úvahy a poznámky, aj pestré citáty z antických klasikov. Všetky tieto svoje poznatky zhrnul a vydal v obsiahlej knižnej zbierke o rozsahu 524 strán v Budíne roku 1808, a to pod názvom Lucubrata opuscula poeticco-historica in unum collecta.

Osobitne chceme čitateľovi pripomenúť, že Valentiniho elegické distichy vychádzajú zo stredoslovenskej jazykovej melódiky, a to napriek jeho úcte ku tradičným klasickým elegickým distichám. Odrazilo sa to najmä v druhom, päťstopovom verši, ktorý sa skladá z daktylo-trochejského rytmu, bez typickej pauzy čiže tzv. caesury uprostred tretej alebo štvrtej stopy (spondejskej). Oproti tomu sa vo veršoch častejšie stretávame s tzv. rozlukou (diaeresou), čiže pauzou na konci slova. Táto svojskosť Valentiniho distich sa docieľuje práve spomenutou stredoslovenskou jazykovou melodikou, ktorá sa prejavuje akoby prízvukom na druhej alebo tretej slabike, čím vzniká dojem, akoby v slovenčine prízvuk nebol na prvej slabike. No v tomto prípade nejde o prízvuk, ale o tzv. melodický zdvih. O tejto veci písal v 50-tych rokoch min. storočia Vlado U h l á r v Slovenskej reči a Lubomír Ď u r o v i č vo svojej kandidátskej práci - Modálnosť.

Z týchto dôvodov ku knižnému bibliofilskému vydaniu týchto veršov dodatočne uvádzame aj rozpis s označením jeho daktylo-trochejských stôp (/), niekde aj s označením diaerezy (//) v príslušnej pozícii, lebo pre bibliofilské vydanie tejto publikácie to vhodné nebolo. Najvýraznejšie sa táto básnikova intencija prejavila v siedmom latinskom dvojverší:

*Occuri quoties illi, velut ante solebam,
Nec vult blandiri, nec mihi dulce loqui.*

Spojková častica nec v latinčine umožňuje gradovanú, resp. de-gradovanú výpoveď, čo sa v slovenčine dosiahne zvláštnou melodickou intonáciou. To v danom verši vyžaduje najmä štylisticky príznakové znenie slovesa lichotiť, ktoré tu básnik použil len na zosilnenie stupňa neochoty naviazať rozovor zo strany bývalého

priateľa, a nie že by mu rovnako išlo o to, aby sa mu buď lichotilo alebo aspoň milo odvetilo.

Preto slovenský preklad tohto dvojveršia znie:

*Ani na ústrety moje, čo ja mu prejavil často,
nieže lichotiť, milo rieknúť mi nechcel.*

- u u / - u // - u / - u u / - u

A ešte na jednu vec v tejto súvislosti treba čitateľa upozorniť, a to, že básnik v tomto prípade bol nútený použiť aj tzv. gnómický prízvuk pri slovesnom tvare vult, lebo náležitý minulý čas, súsledný s časom slovesného tvaru solebam v prvom verši, by mu prozodicky narušil stavbu verša (vo verši by mu totiž pribudli dve slabiky (voluit oprötti vult)). My sme nemali dôvod tento verš preložiť ako gnómický prízvuk, čiže preložiť latinské sloveso chcieť, v 3. osobe jednotného čísla prítomného času, preto sme prítomníkový tvar slovesa chcieť nec vult (mi nechce) preložili zhodne s minulým časom slovesného tvaru solebam (som mu prejavil).

Pre latinsky zdatnejších čitateľov je v latinskom texte veľa

JURAJ CHO VAN REHÁK

Ján Valentini a jeho žalospev nad stratou priateľa

zvláštností, čo len svedčí o tom, že básnik Valentini preukázal skutočne perfektnú znalosť latinského jazyka.

ŽALOSPEV OPLAKÁVAJÚCI STRATU PRIATEĽA

Prečo, milény Dafnis, srdca ty útecha môjho

- u // - u u / - u // - u u / - u u / - u

posvätného to základ zväzku narušáš?

- u u / - u // - u / - u u / - u

Prosím, rec len, rec, čo za duch zlý, ký to len osud

- u // - u / - u u / - u / - u u / - u

ľúty a pud ký mohol prervať spojenia?

- u u / - u // - u / - u u / - u

Tu medzi nami priateľstvo skvitlo, úzus ktorého

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

zastrieť ani zlobné nedokázalo rúcho.

- u u / - u / - u u / - u u / - u

Svorne, vo veku rovní, žili sme starosťou námah,

- u // - u u / - u / - u u / - u u / - u

čistej bol viery aj život podobne krásny. (a)

- u u / - u / - u u / - u u / - u

Styky prervané pospájaj' azda na mnohé roky,

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

zväzťe, Castalidy, priateľ dúfať by mohol?

- u u / - u u // - u / - u u / - u

Družbu narušaj' tu ako prvý sa rozhodol Dafnis

- u u / - u / - u u / - u u / - u u / - u

z príčin neznámych mne sa bočiac vyhýba. (b)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Ani na ústrety moje, čo ja mu prejavil často,

- u u / - u u / - u / - u u / - u u / - u

nieže lichotiť, milo rieknúť mi nechcel.

- u u / - u // - u / - u u / - u

Zhrňam príčiny, tu však dôvody hnevu nechápem,

- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u

keď ni host' mi byť, ni druh cesty netúži.

- u u / - u / - u / - u u / - u

K stretnutiam dávkym, a to vždýcky len v úmysle dobrom

- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u

pozvaný, absentujúc siete nástrah mi kladie.

- u u / - u u / - u u / - u u / - u

Keď tu blúdiac v náladách mentlivých viaznem neistý,

- u / - u / - u u / - u u / - u u / - u

plačem pre rany, srdcu čo láska zadáva.

- u u / - u / - u u / - u u / - u

Stonem, ba potajomky slzy si z hrude vylievam

- u / - u u / - u / - u u / - u u / - u

a ston prečasto jak spor neznámy nesiem.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Beda mi! Kam íst? Mój duch akú len pretrpí búrku?

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

Obeť priateľstva skúšam svojho i súdim:

- u u / - u / - u / - u u / - u

Dnes už láska horí, čo hnev potláčala, tá už

- u / - u u / - u / - u / - u u / - u

vítazí a snád' žalob' výčitky skončím. (c)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Pritom, skl'účený, hrad Zniev sám len zavše obidem,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

do piesne vložím, koho späť volať túžim.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Toho, čo beží, lýrou ni piesňou zadržat' nejde,

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

z toho presmutný tieto slová vyriekam:

- u u / - u / - u / - u u / - u

Z chorého srdca preč tie ľúte protivne dajme!

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

Sám však pýtam sa: hriech aj mňa či neľáži? (d)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Týchto utajujúc on nenávisťi hľadaných príčin,

- u / - u u / - u / - u u / - u u / - u

pokoj odmieta, keď v sebe reč jasnú skrýva. (e)

- u u / - u / - u u / - u u / - u

Dá hneď zbohom a so stiskom pier nevrľý ujde,

- u / - u / - u / - u u / - u u / - u

klamúc pastorské plní úlohy, zbohom! (f)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Čo tu bez teba spravím, čo len premilý Dafnis?

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

Lós bez teba zlý pride života môjho.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Niekedy smutný ja som ožival v besedách družných,

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

mysel' vzrušená s tebou k pokoju prišla. (g)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Chvíle, ó kde sú, čo niekdy sme trávil vedno

- u // - u / - u / - u u / - u u / - u

tak u mňa šťastné, kde len dôvera svätá!? (h)

- u u / - u // - u / - u u / - u

Vari to je priamosť, istá to konania jasnosť?

- u / - u / - u / - u u / - u u / - u

Zákon prchavý ten var' stvorila láska?

- u u / - u / - u / - u u / - u

Skrze teba, druha, rád ja mal svetlo i tiene,

- u / - u / - u / - u u / - u u / - u

cesty, sídla, noc milo zhodne mi padli. (i)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Mňa už bez teba desí hájov hocačká tóna,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

deň hoc bezmračný, slnko smutne mi svieti.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Teraz bez teba slasť už smutného nevzruší žiadna,

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

tvojho uznania reč len potešíť môže.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Priazeň vína ty si mi v nápoj studne pridával,

- u / - u / - u u / - u / - u u / - u

to mi bez teba, ani voda nechutí!

- u u / - u / - u / - u u / - u

Tvár tvoju skrytý temer každú chvíľku vykúkam,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

právo hnev môj má z tejto nechcenej clony.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Stojac hatený, tu ja po tvoje často prichádzam,

- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u

Dafnis, obydlie, rád, jak prv, ta uvidieť.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Svojou prešťastný tu vdial' morskú prenikám bárkou,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

to je blažená mojich hodina túžob.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Nohami hviezdou mne tu zdá sa oblohou kráčať,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

s anjelmi sladkú piť ambróziu, nektár:

- u u / - u / - u / - u u / - u

Tak sa morím niekdy a prázdnu túžbou pohrávam,

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

priateľstva pádu spomienkou sa kormútim.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Čo spraviť, ak vieš, by sme boli ešte priateľmi?

- u u / - u / - u / - u / - u u / - u

No ni dúfať mi v nový lásky dohovor.

- u u / - u / - u / - u u / - u

Bráni, vábi, desí a znova k úžitku tiahne

- u / - u u / - u / - u / - u u / - u

zneisteného mňa však sladkosť priateľstva. (k)

- u u / - u / - u / - u u / - u

Nieto vhodného druha, ni sudby nájsť mi takého,
- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u
koho ľúbil by aj silu múzy uznával. (l)
- u u / - u / - u u / - u u / - u u / - u
Mňa hoc zahnal's, no v srdci žiješ žičlivom; z lásky
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
nesníme mojej okov lós nepriateľstva.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Kde len možno, na vzdialeného srdcom sa dívam,
- u / - u / - u u / - u / - u / - u u / - u
hradom pod našim s tebou často rozprávam.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Môj si! Či to netušíš? Môj si, priateľu dávny,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
koľko ráz, Dafnis, kážem prísť ti, ty prídeš.
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
Mysľou podobne tiež sprav prísť, ak nechceš telesne,
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
a mňa snaž sa dať do svojej pamäti lona. (m)
- u u / - u / - u u / - u u / - u
Stonom hrdličky, úlov čo mŕtvej družky zavíha,
- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u
i ja trúchlim tiež, vlašiac slzami ústa.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Odňať Dafnisa srdcu neraz, ach, to sa pokúša
- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u
smútok bezmocný, bo je slabší než láska.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Jeho premilé mená ja som do buka vrýval,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
mažem, lež darmo, hruď keď nadvoje zhára.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Častejšie volám pridi späť, môj ty ubehlík, hory
- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u
vráťte, koho chcem! Meno však znie len hluchom.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Či teda vari plač ani túžby mne ťa nevrátia?
- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u
Druhovi chceš var' stať sa predčasne mŕtvym?
- u u / - u / - u / - u u / - u
Var' na bôľ kvilivý, čo slov meškavých je koristou,
- u / - u / - u u / - u u / - u u / - u
(ach beda!) Dafnis, sa ti pamätať nedá?
- u u / - u / - u / - u u / - u
Lýre stačí slz len málo ku dôkazu lásky,
- u / - u / - u / - u u / - u u / - u
čo tebe blahom dňa, to mne prevelmi chýba:
- u u / - u / - u u / - u u / - u
Starostou o druha ty ver v žiadnej práci neviazneš,
- u u / - u u / - u / - u / - u u / - u
kým nad strateným láska horko narieka.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Noc hrozná mne milá za sny prekrásne, čo dáva,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
dáva aj berie: vtípnej besedy pôvab!
- u u / - u // - u / - u u / - u
Pôvab, ten však len krátky: noc našim túžbam neprajná,
- u // - u u / - u / - u u - u u / - u
čo počuť blaží, na hnus sa naddlho zvráti. (n)
- u u / - u / - u u / - u u / - u
V týchto trápeniach ja po tiemravých hájoch sa túlal,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
lesy, skaly ciest tu mi nárekmi stonú.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Mňa teda odháňaš? Nič ni plač, ani života mrzkosť,
- u u / - u u / - u u / - u / - u u / - u
ani vďačný duch, nič ni prosby nezmohli?
- u u / - u / - u / - u u / - u
Ranu živíš, druha rúk čo zahľadza liečba,
- u u / - u u / - u u / - u u / - u
pravdy neznalý plodíš neznalosť srdcom.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Neznáš, ach! neznáš ty výčiny reči falošnej,
- u u / - u u / - u u / - u u / - u
reč jazykov dvoch škodí priateľstvám vždycky. (o)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Lež aj zášť bez síl, svoju sám ak zvieš ľahkovernosť
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
a zvládneš strašné hnevu výtrusy svojho.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Živ sa, teda, ak chceš (bezbožne) našou bolesťou,
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
živ len a nasýt' svojho srdca krutosťou.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Spoločníka nového skryté skúmaj slabosti,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
dávneho radšej putá jasne chci znášať. (p)
- u u / - u / - u / - u u / - u

Nič mi v tom, či hlúposť je hľadať druha iného,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
vládca nebeský lásky pomstiteľ bude. (q)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Preto dostať, lkavo ja dúfam, priazeň milostnú,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
hojiť by rany, nezatvorené ešte. (r)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Že ja márne priateľa chcel nájsť stáleho pôvab,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u

mňa nešťastného túžby poškrvna trápi.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Osud nie mi milostivý, ni v láske mi prajný,
- u / - u / - u / - u u / - u u / - u
hľa, aké znášam trampoty sudby mojej.
- u u / - u / - u u / - u / - u
Čas ten celý ja naivne dúfal v priateľa vernosť,
- u u / - u / - u u / - u / - u u / - u
pochabo verný sľubmi klamne sa spíjal.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Túžbe šťastie bár by vrtkavá dala Fortuna,
- u / - u / - u / - u u / - u u / - u
čo všetkých deptá svojou premenlivosťou.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Druha dávne sotva to veku dali čistého,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
mne v biednom žití veriť nejde v takého.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Nech je chýr mien: Castor, Pollux či Naso a ďalších
- u / - u / - u / - u u / - u u / - u
bársako známy, sú to výmysly všetko.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Mne tu šíriť úkrytu chýry Bela Štvrtého
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
vnukli nastúpiť už na začatú cestu. (s)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Raz na rodný kraj, raz na Dafnisa pozerám bydlom,
- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u
na sever rieky tiecť pokojné sa dívam.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Ak čo malé spojiť možné je so vzormi veľkými,
- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u
tieto vskutku sú divu rajského kraje.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Aspoň zrakom niektoré pohľadom kraje, sa tešiac,
- u / - u u / - u / - u u / - u u / - u
môcť strateného druha dym zrieť ohniska.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Nebo, dajže to!, stáť ma vidieť pod kopcom blízkym,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
výzor môj smutný nech by tvár tvoju dojal.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Nie tak zrakom, ako úprimnou uzri ma mysľou,
- u / - u / - u / - u u / - u u / - u
Ľpiaceho na pyšnom hradu Znieva skalisku.
- u u / - u u / - u / - u u / - u
Hľaď na smutného pre veľkosť rušenia mravov,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
za vrchy a rieky ruky k tebe vystieram.
- u u / - u u / - u / - u u / - u
Volám, uchvátený, na okná rozžaté hľadiac;
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
Dafnis, zjav sa; zjav: brál tu vysokých ozva.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Koľko Dafnisa ja, aj smutné volajú obce,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
Dafnisa straty tiež vedomá nymfa volá.
- u u / - u / - u u / - u u / - u
Plakali vrchy, lesy, ba za strateným, aj zver
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
a riek uprostred aj ty plakal si, Turiec.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Podobne ty, Váh, ty tiež, tieto keď náreky čul si,
- u u / - u / - u / - u u / - u u / - u
od slz si sa nýmfvraj preplnený vzdúval.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Vatry srdca spoznali bratské pohoria prikre
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u

Historické

rozhlady VII.

(Zost. M. Lacko -

T. Klubert - I. Varšo).

Krakov: TSP,

2012, 320 s.

Pred niekoľkými dňami uzer svetlo sveta VII. ročník ročenky Historické rozhlady (2012).

Tohtoročný zväzok obsahuje 6 štúdií. Z dejín raného stredoveku je to práca Mateja Gogolu (Acheiropoietai - rukou nestvorené obrazy kresťanského Orientu do polovice 8. storočia).

Z obdobia novoveku sú to tri štúdie - prvá od Radky Ristovskej (Brunšvikovci a ich život v Dolnej Krupci), druhá od Daniela Hupka (Sobášna stratégia červenokamenských Pállfiocov v 19. a v prvej polovici 20. storočia) a materiálová štúdia Miroslava Nemca (Kriminalita a súdna prax v Nemeckej Lúpči v druhej polovici 18. storočia).

Z dejín 20. storočia je to štúdia Oldřicha Pejso (Postoj Slovenska k válečným zajatcom do vypuknutia SNP) ako aj Vladimíra Demka (Represie komunistického režimu voči roľníkom v okrese Pezinok v prvej etape kolektívizácie).

V sekcii materiálov a dokumentov je

a hájom aj mňa, nie neznámeho, dúfam!
- u u / - u / - u / - u u / - u
Už to i potok ohlášať zvedel druha milého,
- u u / - u u / - u / - u / - u u / - u
piesňou vták známou: Dafnis, vráť sa, spieva.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Vánky plač schvaľujú a samy šelestia smutne,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
každý plače háj, kvil'bam ozva nadrža.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Dajte, vánky, lesy a späť vy priateľa zovte,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
viac ráz a so mnou, Dafnis, vráť sa, volajte!
- u u / - u / - u / - u u / - u
Vráť sa, Dafnis; slasťou mne veľkou vždycky si býval,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
mňa nech potešíš, v náruč milú ma prijmeš (t)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Kruťo nadutý si azda horší než východné vetry?
- u u / - u / - u u / - u u / - u u / - u
Ten, kto splodil ťa, bola Megera ľúta? (u)
- u u / - u / - u / - u u / - u
Zefýr a Severák, skučiacie spolu urobte dutie,
- u u / - u u / - u u / - u / - u u / - u
vydajte strašné v dome Dafnisa zvuky.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Siatiny neničte, nie ani ohňom obydlí strechy!
- u u / - u u / - u u / - u / - u u / - u
Vinu možných škôd vziať na seba nehodlám.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Za hluč vetrov objektom viny sám nech sa cití,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
výčitka za čin patrí človeku zlému. (v)
- u u / - u / - u / - u u / - u

Aby vek novší či starší tohto krutého poznal -
- u u / - u u / - u / - u / - u u / - u
v básni aj vnuci, naša pieseň nech zveční.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Večne odrodilý, bo sudby tak sa uzniesli,
- u / - u u / - u / - u / - u u / - u
ach, zbohom, Dafnis, zbohom, Dafnis môj, zbohom!
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
Blaho niekedy naše i chvála, sláva, povestnosť,
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
veľmi hanebný, Dafnis, ubehlík, zbohom!
- u u / - u / - u / - u u / - u
Tvrší než starý dub a než medvedica divší,
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
divší od riav vód, morí, potokov, zbohom!
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
Za ním žialili víly dryády, plakali sestry
- u / - u u / - u u / - u / - u u / - u
najády; a „zbohom“ echo spojilo so mnou.
- u u / - u / - u / - u u / - u
Len ty, Kalliope, čo vernej ochrany známa
- u / - u / - u u / - u / - u u / - u
útecha žití, buď už družkou mne ty len!
- u u / - u / - u / - u u / - u
Koniec bolesti nájsť len v nárekoch chciť budem hojných,
- u / - u u / - u / - u u / - u u / - u
prstom stonavým ja len zburcujem lýru,
- u u / - u / - u / - u u / - u
keď pri pohrebnom stone už za posvätnou láskou,
- u u / - u / - u / - u / - u u / - u
aj za strateným daŕnidská nespieva múza.
- u u / - u / - u / - u u / - u

HISTORICKÉ
ROZHĽADY

klúčovým prepis televíznej diskusie pri príležitosti 90. výročia Trianonskej mierovej zmluvy (žiaľ, medzičasom stiahnutej z internetového archívu STV), ktorej sa zúčastnili historici L. Deák a M. Hronský a politológovia O. Krejčí a M. Gbúrová.

Spomienkový charakter majú rozhovory s pamätníkmi druhej svetovej vojny Ivanom Institorisom (1914 - 2012), ktorý bol jedným z posledných žijúcich dôstojníkov slovenskej i povstaleckej armády a v rozhovore spomína na svoje učiteľsko-vojenské osudy v rokoch 1939 - 1945. Tiež s Vladimírom Balkom (1931), ktorý zas opisuje málo známe pozadie vojnových tragédií v Kľaku a v Ostrom Grúni v januári 1945, najmä tragickú rolu komunistami oslavovaných partizánov (Predhistória tragédie v Kľaku a v Ostrom Grúni).

Spomienkový charakter má aj výpoveď bývalého politického väzňa Martina Hagaru viažuca sa k téme protikomunistického odboja mládeže (Zlatý orol - ilegálna skautská organizácia v rokoch 1948 - 1956). K obdobiu komunistického režimu sa radí aj krátka črta Martina Jančuška (Spomienka na kolektívizáciu v Liptovskej Kokave).

Zborník obsahuje aj rozsiahle spoločensko-historické zamyslenie nad mimoriadne aktuálnou knihou sociológa Jana Kellera (Tri sociálne svety. Sociálna štruktúra postindustriálnej spoločnosti) z pera Ivana Varša a napokon ho uzavierajú tri anotácie (L. Čambala - Moje druhá svetová válka, R. Ďuriš - Mlynárstvo a mlynári na Belanka-Nitrici v 20. storočí, J. Plachý - Nástin personálnych ztrát československej armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939).

Zborník, ktorý vyšiel v malom náklade na kvalitnom kriedovom papieri má 320 strán sa predáva sa po 9 eur (+poštovné). Je možné si ho objednať na adrese

Martin Lacko, Modrová 233,
PŠČ 91635,
alebo lacko.martin1@gmail.com,
resp. historicke.rozhlady@gmail.com

Dňa 28. marca zomrel v Madride jeden z posledných príslušníkov povojnovej a po-februárovej vlny slovenských emigrantov v Madride - František Chajma. Po dvoch rokoch nasledoval do večnosti svojho priateľa a konškoláka z Nitry aj z Madridu - Bernarda Navrátila z Rišňoviec. Obaja patrili k tým mladým slovenským študentom-utečencom, čo mali to šťastie a našli útočisko v Kolégiu Sv. Jakuba Apoštola v Madride. Pretože v SR nikto - ani z tých, čo by mali - nevenuje systematickú pozornosť v tlači významným osobnostiam slovenského povojnového exilu a Dr. Peter Maruniak sa pre chorobu odmlčal, chceme si uctiť pamiatku oboch významných exilových pracovníkov úryvkom z pripravovanej knihy E. Vontorčíka: Za krajanmi do Madridu.

Na letisku Barajas v Madride ma privítal náš krajan František Chajma, ktorého som po prvýkrát stretol pred desiatimi rokmi na seminári, organizovanom Dr. Petrom Maruniakom v Matici slovenskej v Martine. Spoznal som ho v hale madridského letiska ihneď: stále tá istá prívětivá usmievavá tvár územčitého a elegantne oblečeného staršieho pána, na ktorého by ste nepovedali, že už prekročil osemdesiatku. Ferko Chajma - ináč rodák z Vyhien - sa s pochopením usmieval, keď videl ako sledujem široko roz-tvorenými očami všetok ruch a pohyb ľudí okolo seba, ktorí sa vyhrnuli z letištnej haly do priestoru pohyblivých chodníkov, dopravujúcich cestujúcich aj so zavazadlami k stanici metra. Madrid má totiž už druhý rok (písané roku 2006, pozn. autora) takú výmnožnosť, že priamo z letiska poskytuje možnosť dopraviť sa pohodlne a rýchlo na vyše 13-kilometrovú vzdialenosť do centra Madridu metrom.

Aj na mojich prvých potulkách mestom ma sprevádzal madridský starousadlík František Chajma. Patril do prvej štvorice Slovákov, ktorá bola prijatá do Kolégia Sv. Jakuba Apoštola v r. 1947. A keď sme prišli na námestie Cibeles, zaspomínal si, že tu začiatkom 50. rokov ako študent filológie a filmovej réžie natáčal svoj prvý krátky film. Pravda, oveľa významnejšie udalosti, ktoré zažil počas madridského študentského obdobia i počas dlhodobého pobytu v Austrálii zo skromnosti nespomínal. Ale dozvedel som sa to od jeho madridských konškolákov a celoživotných priateľov. Karol Belák to vo svojej beletristickej kronike života v Kolégiu Sv. Jakuba (Madrid, zastávka a križovatka slovenského študenta 1951-1960) aj stručne opísal, podobne ako i Jozef Kolmajer v matičnom zborníku: Slovenský povojnový exil.

Idete totiž o mníchovský atentát na významného predstaviteľa slovenského exilu v Západnom Nemecku Matúša Černáka, ktorého bol svedkom, keď sa ako delegát Slovenského zväzu katolíckeho študentstva v zahraničí vracal z Európskej konferencie, organizovanej Medzinárodným zväzom katolíckej mládeže, konanej v dňoch 20. až 25. decembra 1955 v Berlíne. Na spiatocnej ceste sa totiž zastavil u priateľov v Mnichove a tu, na pošte, ako náhodný a jediný slovenský svedok zažil tragickú smrť Matúša Černáka.

Vtedy okrem neho tu zahynuli aj traja Nemci a dvadsať ich bolo zranených.

Benešovské komandá vysielané z Prahy do Západnej Európy sledili po všetkých predstaviteľoch prvej Slovenskej republiky a potenciálnych predstaviteľoch slovenskej štátnosti. Tých z Viedne unášali (Vicen), v iných krajinách vraždili. Preto po neúspešnom atentáte na Ferdinanda Ďurčanského, a to práve

že tento fakt potom pridal všetkým utečencom zo Slovenska, ale najmä Nitranom, hodne sebavedomia. Dr. Cieker viedol toto kolégium až do svojej smrti 20. januára 1969.

Po Vianociach 28. decembra 1947 sa v ňom ubytovali aj prví štyria Slováci, František Chajma, Jozef Kolmajer, Viliam Kona a Eduard Moščiovič. Neskôr pribudli aj ďalší a tiež Nitrania - Jozef Šiky, Karol Belák, Štefan Glejdura, Stano Ďuriš,

nyými i belobou svojich múrov, monumentálne svietia do ďaleka.

Tým, že jadro mesta je umiestnené na návrší, architekti dostali na dlhé stáročia možnosť úspešne využívať členitosť terénu na nejedno originálne architektonické riešenie. Vidieť to napríklad v smerovaní hlavných dopravných tepien. Všetky sa totiž rozbiehajú akoby z jedného bodu, z centrálného „námestia Slnka“, no ktoré nevolajú námestím

pozvanie od ďalšieho Madridčana - Bernarda Navrátila. Potešil som sa, lebo sa mi naskytla príležitosť spoznať vzácneho človeka, ktorý pochádza z našej dediny Rišňovce pri Nitre, aj ako príležitosť cestovať do neďalekého pohoria Guadarrama, kde hosťiteľ býva. V tomto prostredí sa totiž odohráva aj podstatná časť najslávnejšieho románu Ernesta Hemingwaya „Komu zvoní do hrobu“. Je to pohorie asi v rozlohe našich Vysokých Tatier, nevelmi vzdialené od Madridu, odkiaľ takmer po celý rok možno vidieť biele, snehom pokryté čiapy oválnych končiarov. Sú veľkou potechou pre Madridčanov ako oblasť zimných športov, i celoročnej turistiky, a pre majetnejších obyvateľov Madridu aj ako možnosť utiahnuť sa z rozpáleného Madridu v období neznesiteľných letných horúčav do svojich letných rezidencií. Väčšina obyvateľstva tu však dnes býva celoročne.

Bernard Navrátil utiekol v r. 1950 cez hraničné pásmo v Petrálke do Rakúska a odtiaľ do Západného Nemecka. Po krátkom pobyte v tábore Valka prišiel do Madridu, do Kolégia Sv. Jakuba, a opäť začal študovať medicínu. Po niekoľkých rokoch toto štúdium však prerušil a odsťahoval sa za priateľmi do Austrálie. Tam sa oženil s Madridčankou, ktorá tiež v Austrálii pracovala.

Zo slovenských Madridčanov a svetobežníkov rád uvediem aj dvojicu nerozlučných priateľov, s ktorými udržiavam najživší kontakt. Narodili sa v deň toho istého mesiaca i roka, ibaže jeden v Nových Zámkoch, druhý v Dolných Vesteniciach. V Nitre bývali na jednej ulici - Farskej, sedeli v jednej lavici piaristického gymnázia i oboch ťažko poznačilo bombardovanie mesta! - Sú to prof. Stanislav Ďuriš (počas bombardovania Nitry 26. marca 1945 mu zahynul otec) a Dr. Karol Belák. A oba sa vari najviac zapísali aj do slovenskej národnej kultúry, a to i napriek nepriazni osudu a emigrácii. O tom ale v SR málokto vie.

Veď kto si dnes spomenie na krajanov, čo v ťažkých podmienkach pracovali v cudzom svete aj za nás, aby sa naplnil čas pádu berlínskeho múra a odstránenia železnej opony či drôtených zátarasov, ktoré v Bratislave a jej okolí oddeľovali „naš socialistický tábor“ (či skôr komunistický lágér) od ostatného slobodného sveta.

Z našich Slovákov v Madride najväčšiu kariéru dosiahol Štefan Glejdura, ktorý v r. 1950 ušiel spolu Karolom Belákom cez české pohraničie do Nemecka. Vyštudoval ústavné právo a stal sa profesorom Madridskej univerzity. Napísal aj niekoľko publikácií k novodobým dejinám Slovenska. Nedožil sa slovenskej samostatnosti, ani krachu komunizmu vo svojej vlasti. Zomrel v r. 1988 a je pochovaný v Madride.

Jozef Šiky patril k najskálnejším chovancom Kolégia Sv. Jakuba v Madride. Bol prvý z Nitranov, čo boli do kolégia prijatí. Vďaka slovenskému riaditeľovi ústavu Dr. Jozefovi Ciekerovi maximálne využil možnosti pobytu v ňom. Svoje štúdium medicíny predlžoval ako sa len dalo. Urobil však veľa pre slobodné Slovensko, pretože sa popri štúdiu venoval zahraničnému vysielaniu do vtedajšieho Česko-Slovenska.

Exilové vysielanie plnilo nezastupiteľnú úlohu, a to aj v dobe sovietskej perestrojky, keď síce v So-

K úmrtiu Františka Chajmu, významného krajanového činiteľa v Španielsku a v Austrálii

v Madride, Černákovu smrť si poistili zosilnenou náložou v balíku, ktorý si bol osobne prevziať na pošte.

Pre priateľa Chajmu to bola udalosť, ktorá ho poznačila na celý život. Vtedy svoju náhodnú prítomnosť na tejto tragédii po príchode do Madridu vyjadril slovami: „Smrť bola tak blízko, akoby i mňa bola zasiahla, takže pri každom pomyslení na to sa ešte chvejem!“ Preto hoc odvtedy uplynulo viac než polstoročie, nerád sa k tejto tragickej udalosti vracia.

Na druhý deň ma Ferko Chajma vzal so sebou do univerziténeho mesta, aby mi ukázal, kde a v ktorých pavilónoch študovali i viacerí Slováci. Ale to hlavné, čo sme mali navštíviť - bola budova Kolégia Sv. Jakuba Apoštola, na ktorom bola v r. 1977 odhalená pamätná tabuľa pri príležitosti 30. výročia jeho založenia.

Bol to vlastne vysokoškolský študentský domov, ktorý vznikol z iniciatívy katolíckej charity za podpory španielskych úradov a jeho úlohou bolo podchytiť utečencov-vysokoškolačkov z tých stredo- a východoeurópskych krajín, ktoré sa dostali po skončení vojny do mocenskej sféry totalitného režimu Sovietskeho zväzu. Jeho prvým riaditeľom bola významná osobnosť španielskej kultúry a neskôr diplomat Alfredo Sánchez Bella. Ale už v nasledujúcom roku zaujal jeho miesto bývalý vyslanec prvej Slovenskej republiky v Španielsku Dr. Jozef Cieker, rodák z oravskej Krásnej Hôrky. Nižšie triedy navštevoval v Trstenej, ale vyššie absolvoval už v Nitre, čím sa aj on zaraďuje k Nitranom. Nie div,

(plaza), ale bránou (puerta) - Puerta de Sol!

Na tomto námestí Slnka pre návštevníka, v histórii mesta ešte nie celkom zorientovaného, môže dosť prekvapujúco pôsobiť monument medveďa, v role hlavného symbolu mesta. Hádam odevnejším symbolom by mohlo byť Slnko, pretože počas celého januárového obdobia, čo som prvýkrát strávil v Madride, slnko po celý čas svietilo a zimu vítali len nedočkávané Madridčanky, aby si mohli vytiahnuť zo šatníkov módne zimníky a kožúšky a ukázať sa v nich na ulici! A ešte jeden dôvod tu hovorí za Slnko - ono kedysi nad španielskymi námorskými kolóniami vlastne nikdy nezapadalo.

Bernard Navrátil a Boris Gašpar.

Celkovo madridské kolégium prichýlilo osemdesiat študentov zo Slovenska, z ktorých väčšina emigrovala po komunistickom puči vo februári 1948, zanechajúc štúdium na česko-slovenských vysokých školách. Celá tretina pochádzala z Nitry, alebo študovala na nitrianskom piaristickom gymnáziu.

Madrid leží na náhornej plošine, vo výške okolo 600 metrov nad morom, čo mu poskytuje výsadu najvyššie položeného hlavného mesta v Európe. Okrem toho jeho zvláštnosťou je aj to, že mesto sa pôvodne začalo budovať na vyvýšenine, ktorá sa na západnej strane zvažuje k rieke Manzanares a na východnej smerom k El Prado. Preto stavby, ako je kráľovský palác a vedľa neho budova novodobej katedrály Nuestra Señora de la Almudena poskytujú nádhernú panorámu a svojimi pôsobivými architektonickými líniami, umocňova-

ment tohto námestia je vlastne kompozíciou sochársky stvárnených historických skutočností, ktoré sa viazu na mesto Madrid. Jeho základ tvorí výjav medveďa, ako sa prednými labami opiera o ovocný strom a konzumuje jeho červenkasté plody. Strom sa odborne označuje ako arbutus unedo - „planika obyčajná“, resp. „jahodový strom“, no Španieli preň ako aj pre jeho plody majú spoločný názov - madrono a celú túto sochársku kompozíciu evidujú pod názvom „El oso y el madrono“ - medveď a jahodový strom!

Obidva tieto symboly majú vzťah k histórii mesta Madrid, pretože jadro jeho názvu tvoria prvé hlásky ľudového pomenovania tohto ovocného stromu, a vraj i preto, že prvých obyvateľov tejto lokality práve plody tohto stromu údajne ochránili pred akousi epidémiou.

Asi na tretí deň môjho pobytu v Madride mi Ferko Chajma tlmočil

B. Navrátil vypravádza svojich hostí F. Chajmu s manželkou na poslednom stretnutí v Soto del Real

juze nastalo isté uvoľnenie, ale pražské miestodržiteľstvo pokračovalo v ideologickom tlaku na obyvateľstvo v Česko-Slovensku a na Slovensku ešte vraždili nepohodných katolíckych kňazov. Španielske vysielanie na Slovensko malo v porovnaní s Hlasom Ameriky, Slobodnou Európou a inými zahraničnými vysielaniami svoje špecifikum v tom, že Španieli už mali z obdobia občianskej vojny svoje skúsenosti s implementáciou boľševizmu vo svojej vlasti, čo v iných západných krajinách, z ktorých sa tiež vysielalo, nemali. Preto zo strany Frankovho Španielska išlo o cieľavedomé rozhodnutie zapojiť sa do súboja o ideovú orientáciu Európy na vlnách éteru v presvedčení, že so sovietskym komunizmom, ktorý ovládol celú stredovýchodnú Európu, nie je možný kompromis a konštruktívna spolupráca.

Druhou špecifickou črtou slovenského vysielania zo Španielska bolo to, že ako jediné od svojho začiatku stálo na pozíciách kontinuity slovenskej štátnosti či samostatnosti Slovenska, čo si vysielania z iných štátov nemohli dovoliť. O zavedenie slovenského vysielania sa zaslúžil predovšetkým Dr. Jozef Cieker, ktorý bol zároveň aj vedúcim redaktorom tohto vysielania. Pretože Jozef Cieker bol zároveň aj riaditeľom Kolégia Sv. Jakuba v Madride, dával možnosť uplatniť sa v rozhlase najmä svojim chovancom. Prvým z nich bol vysokoškôlak a neskôr absolvent politických a hospodárskych vied Jozef Kolmajer, hlásateľ a prekladateľ. Neskôr sa v prekladaní striedal s Františkom Chajmom, študentom a potom absolventom románskej filológie, ktorý ako externista spolupracoval vo vysielaní podobne, ako aj Jozef Šiky. Zatiaľ čo vedúci redaktor sa venoval najmä otázkam politickým, externisti sledovali otázky kultúry, spoločenské záležitosti a šport. V obľube boli aj rozhovory s významnými osobnosťami, ktoré zavítali do Madridu, ako boli napr.: opát Kojiš z USA, Mons. Gašparík, futbalista Kubala a známy tréner Daučík, ktorý sa neskôr presťahoval aj s rodinou z Barcelony do Madridu. Pre študentov z Kolégia Sv. Jakuba bol každý zárobok v španielskom rozhlase cenným príspe-

kom pre spestrenie skromného spôsobu života v Madride.

České vysielanie začalo o dva roky neskôr, a čo je na veci zaujímavé, že s pomocou slovenských hlásateľov z radov študentov Kolégia Sv. Jakuba v Madride. Prvým hlásateľom bol Michal Ševc, ktorý sa však aj napriek dvojročnému štúdiu medicíny v Prahe nedokázal zbaviť svojej rodnej šarišskej výslovnosti a preto ho musel vystriedať náš nitriansky rodák Jozef Šiky. Po ňom bol hlásateľom Boris Gašpar, ktorý tiež patril k madridským Slovákom, ale po česky sa naučil v ostravských baniach ako petepák (príslušník tzv. vojenských pracovno-technických práporov v česko-slovenskej armáde po vojne. Jeho už vystriedal rodený Čech Dr. Chudoba.

Pokiaľ ide o Šikyho, ten svoje životné dobrodružstvo zavŕšil vo svojom osudovom meste - v Madride. Štúdiom medicíny nakoniec predsa len dokončil, ale nikdy lekársku prax nevykonával. Šťastnou náhodou vyhral cenu v lotérii, kúpil si

byt a auto, ale chudák predčasne zomrel a je v poradí druhým Nitranom z kolégia, čo spočinul na madridskom cintoríne. Jeho literárna pozostalosť však skončila na smetisku...

Nakoniec treba spomenúť ešte Borisa Gašpara, syna Tida Gašpara. Počas štúdia sa zamiloval do krásnej Carmen, oženil sa a odcestovali spolu do Austrálie, kde žije a úspešne pôsobí doteraz ako výtvarník, sochár. Aj keď nie je možné písať na tomto mieste o všetkých Slovákoch, študujúcich po vojne v Madride, rád by som ešte pripomenul Viliama P. Mihaloviča, ktorý ako prvý zo študentov dostal možnosť vyštábovať sa do USA, kde sa usadil medzi starousadlíkmi v Clevelande v štáte Ohio. Jeho kniha Oživené spomienky vyšla nie tak dávno v Slovenskej republike (Bratislava: Lúč, 2003).

Smrťou Františka Chajmu v Madride sa uzavrela výnimočná kapitola slovenskej povojnovej emigrácie v Španielsku. Ak ešte pár súputníkov vo svete žije, tak sú mimo

Španielska. V tejto pohostinnej krajine, ktorá ich prichýlila, tak ako prichýlila veľké množstvo ich slovenských predkov pred tisícročím po rozpade Svätoplukovej ríše, zostávajú ich potomci, ktorí po čase zabudnú aj na svoje slovenské korene a ich stopa obohatí genetickú výstavu starodávnych španielskych rodokmeňov. Lebo život je taký: nezničiteľný, pretrvávajú v životoch nových pokolení. Po tých spred tisícročia ostala iba zmienka v španielskych akademických učebniciach dejín Španielska (lebo naši historici tento fakt zatiaľ ignorujú!), no po tých, čo utekali pred komunizmom po vojne a po „víťaznom februári“, už zostane pamiatka v našich dejinách. Paradoxne, nie zásluhou vážnych akademických inštitúcií alebo pracovníkov na to zriadených úradov, lež zásluhou ojedinelých nadšencov, akých nám zanechala napr. Matica slovenská v osobe Dr. Petra Maruniaka a jeho spolupracovníkov.

EMIL VONTORČÍK

JEDINA CESTA PRE ĽUDSTVO ZO VŠETKÝCH KRÍŽ

Kresba: Andrej Mišanek

Kto je to kresťanský demokrat

V dnešnej dobe sa môžeme stretnúť s dvoma základnými typmi politikov, ktorým sa hovorí kresťanskí demokrati. Označujú sa, napodiv, rovnakým termínom, hoci svojou filozofiou sú si na hony vzdialení. Kedysi som tento jav popísal stručným bonmotom: „Existujú dva typy kresťanských demokratov: kresťania, ktorí občas rešpektujú demokraciu a demokrati, ktorí sa občas inšpirujú kresťanstvom.“ Rád by som však tento smrteľne vážne myslený vtíp doplnil o zásadný dodatok: skutočným kresťanským demokratom je iba prvý z nich. Druhý je len záškodník a úbohá karikatúra toho prvého.

Kresťanský demokrat, naozajstný kresťanský demokrat (čiže ten prvý), je kresťan, ktorý sa snaží spravovať spoločnosť podľa Božích zákonov prostredníctvom čo najdemokratickejších metód. Verí v demokraciu - ale v demokraciu kresťanskú, ktorá uznáva Boha a Jeho zákony a nemá ani len najmenšie právo siahať na ne. Inými slovami, takýto politik sa priveľmi nezaobera premýšľaním o morálnych hodnotách, zmysloch a cieľoch spoločnosti. Ani na to nemá dôvod, lebo ich dávno pozná. Hlavným ťažiskom jeho úsilia je presadzovať a brániť kresťanské hodnoty bez ohľadu na to, čo ukazujú prieskumy verejnej mienky. Smerovanie aj hranice určuje kresťanskému politikovi jeho viera - a on sa ju snaží poslúchnuť napriek všetkým prekážkam. Takýchto politikov dnes už nestretávame mnoho. Skúste ich v duchu vymenovať aspoň zopár! Vravím vám: ďakujte vrúnce Bohu za každého jedného z nich. Modlite sa za ďalších. A samozrejme: podporujte a VOĽTE ich!

Druhý z demokratov, ktorý sa tiež oháňa kresťanstvom, zvyčajne považuje toho prvého za obmedzeného hlupáka, fundamentalistu a prípadne aj za fašistu. Verí v demokraciu v jej modernej a zdívčenej podobe. Málokedy je naozajstným kresťanom (človekom, ktorý vyznáva vieru a berie ju vážne), niekedy dokonca nie je kresťanom ani formálne. A to je vlastne i nevyhnutné - divoká demokracia sa totiž s kresťanstvom ani zlúčiť nedá. Neuznáva totiž Boha a Božie zákony. Nazdáva sa (a „kresťanský“ demokrat spolu s ňou), že je naozaj možné odhlasovať a prijať zákon povoľujúci potraty alebo eutanáziu. Kresťanstvo je tu len zdrojom občasnej inšpirácie a vábnickou pre voličov. Výberá sa z neho len to, čo padne politikom vhod. A čo sa nehodí, to odhodí. Alebo prípadne (na upokojenie voličov) politik zalomí rukami: „Ešte na to neprišiel správny čas...“ Takýto politik strávi množstvo času hľadaním smerovania, cieľov a hraníc. Zriedkakedy ich však nájde a ak sa mu to aj podarí, ešte zriedkavejšie mu vydržia. Veď je predsa také praktické a moderné meniť názory... Takýchto „kresťanských demokratov“ nájdete na každom rohu tucet. Dobré vám radím: Nechajte ich tam stáť!

IGNÁC POSPIŠIL
Z čestiny preložila
K.Dž.

Donoso Cortes napísal: „Všade, kde ochabuje moc Cirkvi, narastá svetská moc takou mierou, že nemožno očakávať nič istejšieho ako toto: občiansky despotizmus prevláda obzvlášť v tých krajinách, kde je moc Cirkvi potlačená; najistejšou zárukou slobody národov je nezávislosť Cirkvi.“

Čítanie týchto riadkov zaiste vyvolá pohrdavý úškrn a krčenie ramien u tých, ktorí vo Francúzsku poznajú len oficiálnu školskú históriu, tú históriu, ktorú Joseph de Maistre nazval najväčším spolením proti pravde. Avšak je ľahké dokázať tvrdenie Donosa Cortesa faktami najnepopierateľnejšími a dokumentami najzaručenejšími.

Môžeme vidieť despotizmus zavedený Reformáciou v Nemecku po potlačení Cirkvi, uvidíme ho potom aj v iných krajinách, ktoré sa stali protestantskými a sčasti aj v tých veľkých európskych štátoch, kam tieto náuky len zanesli a kde sa Reformácii nepodarilo potlačiť katolicizmus.

REFORMÁCIA A NEMECKÁ SOCIÁLNA REVOLÚCIA V XVI. STOROČÍ.

V Nemecku, v tejto kolíske protestantizmu, sa zahniezdil despotizmus následkom veľkej sociálnej revolúcie v XVI. storočí. Aká bola príčina a pôvod tejto revolúcie, v ktorej Nemecko takmer zahynulo? Je isté, že pred Lutherom, od XV. storočia, trvali nepokoje u sedliakov celej Ríše a nie je nemiestne dodať, že to bolo z dôvodov, ktoré sa ani v najmenšom netýkali náboženstva. Ale tiež je nemejšie isté a nepopierateľné, že by sa sedliaci nikdy neboli búrili, keby nemohli podporovať a odôvodňovať svoje požiadavky náboženskými pohntkami, ktoré im poskytovala heréza a že by teda nikdy nevypukla hrozná sociálna vojna, ktorá bola ich vojnou, keby si ich pomáhači nezmysleli dať jej charakter skutočnej náboženskej vojny. Pred tým tak tomu bolo v Čechách za Husa a v českej revolúcii, kde z anarchie náboženskej vznikla anarchia sociálna. „Husovi a jeho žiakom“, vraví súčasník sociálnej revolúcie v XVI. storočí, „môžeme pričítať takmer všetky tieto zhubné náuky o duchovnej a svetskej vrchnosti, o vlastníctve a práve, ktoré rozsievajú medzi nami, ako vtedy v Čechách, neposlušnosť, vzburu, lúpeže, podpaľčstvo a vraždy... Už oddávna sa rozširuje z Čiech do Nemecka jed týchto falošných princípov: všade, kam vnikne, sa dajú vidieť tie isté pohromy“ (Janssen: Nemecko a Reformácia).

Z Čiech prešlo toto hnutie do Nemecka. Ale keď prišiel Luther, toto hnutie, ak už úplne nezmizlo, tak aspoň utíchlo a bol to zaiste on, kto toto hnutie obnovil a dodal mu ešte vo väčšej miere nutné dôvody náboženské a

takmer úplne náboženský podklad, nevyhnutný na to, aby hnutie mohlo prejsť k činom. Je to teda Luther, ktorý z tohto dôvodu môže byť vyhlásený za zodpovedného pôvodcu nemeckej sociálnej revolúcie v XVI. storočí. Zodpovedný za preliatu krv, za pohromy a skazu, zodpovedný za despotický systém v Nemecku, ktorý je dôsledkom tejto revolúcie. Akýsi protestantský spisovateľ povedal nestranné: „Tvrdiť, že Lutherovo evanjelické kázanie nerozdúchalo a neurýchlilo desivé hnutie, ktoré od XVI. storočia zo všetkých strán prerážalo, to by znamenalo posudzovať veci zo stanoviska apologetického, málo sa zhodujúceho s prísnu

GUSTAVE DE LAMARZELLE

Počiatky anarchie v modernom svete

pravdou historickou a bolo by to skúmanie stránickej. Luteránski kazatelia, idúci v šľapajach svojich učiteľov, prispeli ešte viac než Luther k rozvoju revolúcie“.

Také je priznanie protestanta, ostatne ešte veľmi skreslené. Ale skutky hovoria hlasnejšie a hovoria toho viac. Keď vypukla v Nemecku revolúcia, sedliaci všade vyhlasujú evanjelium za jediný základ socializmu a všetkých revolucionárskych doktrín, na uskutočnenie ktorých sa chopili zbraní. Všade volajú: tieto náuky sú božské, pretože sú v Biblii a Biblia je slovo Božie samo. A tým, čo im odporovali, odpovedajú podľa formulácií samého Luthera: „Mýlite sa. Naše učenie je v Biblii, pretože ho tam vidíme čierne na bielom a máme právo Bibliu takto vykladať, pretože nás učili, že každý z nás je inšpirovaný Bohom k tomu, aby našiel v Biblii základ viery a toho, čo má činiť“. A skutočne to bol princíp slobodne vykladaného Písma, ktorý spôsobil v Nemecku veľkú sedliacku revolúciu v XVI. storočí. Bola to sloboda bádania, ktorá dávajúc ľuďom neobmedzené právo vykladať zákon Boží, vyzbrojila ich na boj proti ľudským zákonom. Celá nemecká revolúcia v XVI. storočí je postavená skutočne na rozpore buričmi vykladaného zákona Božieho a so zákonmi ľudskými. „Slovo Božie“, vraví Janssen, „a právo božské, obsiahnuté vo svätom evanjelii sa

prieči súčasným zákonom: takéto boli formulácie vo všeobecnosti, ako v Nemecku, tak aj v Čechách, také boli vojnové heslá sociálnej revolúcie, obzvlášť od doby, keď kázali odpadnutí kňazi. Sedliaci hovorili: Ľudia veľmi učení, ktorým nikto nemôže odporovať, nás učia, že Pán Boh uskutočnil zákony a tiež nás učia, akým spôsobom ich uskutočnil; povedali nám, že to sú jediné správne zákony a že štúdium sv. Písma jasne dokazuje, že ľudia sú si všetci rovni“.

V mene sv. Písma hlásali vzburu rovnosti. Či nevravia Skutky apoštolské, že prví kresťania mali

Vypukla roku 1525. V marci už zachvátila najväčšiu časť hornatého Nemecka. Revolúcia vypukla všade naraz, akoby bola pripravovaná už dlho predtým. Tvrdí sa, že v Švábsku čítala horda vzbúrencov viac než stotisíc hláv.

Revolúcia došla tak ďaleko, že vtedajší spisovateľ z Rhingau napísal: „nebolo vôbec žiadnej autority v Nemecku. Tiež obyvateľstvo miest a dedín, rozdrážené a rozbesnené, bolo dosť silné, aby sa oddávalo lúpežiam a podpaľčstvu; mohlo ľubovoľne ničiť a znesväcovať všetko, čo je najposvätejšie na zemi a páchať najstrašnejšie skutky“.

„Bola to hrozná vojna“, píše Hal-

povstanú iní. To nie sú, milí páni, sedliaci, kto sa dvíha proti vám, to je sám Pán Boh a to Boh zosobnený...“ V celom tomto vyhlásení je zrejme, že Luther chce povedať, že evanjelium také, ako si ho vykladajú sedliaci, je jeho vlastným evanjelium. Ak na jednej strane Luther schvaľuje princíp sociálnych požiadaviek sedliakov, na druhej strane predsa len niekedy odsudzuje isté prostriedky, ktoré užívajú, aby tieto požiadavky presadili. Kára podpaľčov a lodejov a hovorí im, že „kniežatá samotné si majú poslúžiť mečom ...má sa nastaviť druhá tvár...“ Ale napriek tomu celý zostatok prajavu pozostáva z rád opačných.

Luteránski veľmoži v Nemecku nazerali v konečnom dôsledku na sedliacku revolúciu spočiatku veľmi priaznivo a neváhali ju podporovať. Ich postoj, práve tak ako Lutherov, je ľahko pochopiteľný: revolúcia bola vskutku v tej chvíli namierená jedine proti katolíkom a vzbúrenici sa usilovali len o to, aby uskutočnili náuky luteránskych kazateľov. To ukazuje veľmi pekne Janssen: „Divá víchrica, ktorá sa rozpútala proti pamiatkam starobylej viery, hrozné znesvätenia, až doteraz neslýchané, páchané za tejto revolúcie, dokazujú dostatočne, že revolúcia bola predovšetkým vojnou náboženskou. Ohavné svätokrádeže, spáchané buričmi, boli nakoniec len celkom prirodzeným následkom nenávisťi, sústavne rozduchávanej medzi ľuďmi nespočetnými tajnými agentmi, ako aj hanopismi a buričskými pamfletmi. Neustále sa opakovalo úbohým ľuďom, že pokrytectvo a diabolská lešť duchovenstva ich a ich predkov po stáročia okráda o pravú kresťanskú vieru a o sväté evanjelium, a že proti všetkej spravodlivosti ich nechávali niesť združujúce bremená, a že museli platiť desiatky a dane proti výslovnému Božiemu prikázaniu. Tým ich utvrďovali, že sú zradne privádzaní do stavu hraničiaceho s otroctvom, a že je ich povinnosťou odoprieť poplatky, ničiť kláštory a domy kňazov a pobiť mníchov, abatyše a kňazov, ktorí sú len služobníkmi diablovými.“

A tak, ako sa dalo čakať, ľud si nakoniec nechal nahovoriť, že slúžiť Bohu znamená búrať kostoly a kláštory, a že tupí a pokorovať duchovných znamená konať dobré skutky“.

Janssen cituje tiež medzi inými tento list, datovaný 7. 6. 1525: „Buriči sa nijako netaja tým, že ich cieľom je zahubiť každého kňaza, ktorý odmietne odpadnúť od Cirkvi, že chcú zničiť kláštory a biskupstvá a vyhladiť úplne katolícku vieru v Nemecku. Z toho vyplynulo, že toľko kniežat, šľachty a význačných mešťanov, naklonených Lutherovým náukám ako aj iných heretických doktorov ešte neváhalo buričom podporovať a poskytovať im pomoc.“

Videli sme, ako boli Lutherove rady nasledované protestantskými páni a aké boli hrôzy páchané pri potieraní odporcov, čo sa podľa Luthera dialo v mene zákona Božieho. Oficiálna školská história, ako sa učí v našich verejných školách, nevraví nič o týchto hrôzach, ale zato nenachádza dosť rozhorčených slov pre hrôzy vojny s Albigenami, ktorá bola skôr vojnou sociálnou než náboženskou. Taktiež naše príručky mlčia o Lutherových neľútostne krutých radách proti predstaviteľom rádov. Je ujednané, že sa to nemá spomínať: Luther bojoval proti katolicizmu; ostatné sa prejde mlčaním za to, že veľmi nenávidel Cirkev a pápeža.

Prevzaté z českého prekladu G. Floriania v zborníku Archy 3/1946

lova kronika, „povstalci drancovali, páliť a vraždili všade“.

Všetky kraje, v ktorých vypukla nemecká sedliacka revolúcia, sa stali čoskoro jedným dejiskom nesmierne krvavých jatiek. Kláštory a zámky sa premenili v ruiny; stovky dedín ľahli popolom, polia zostali neobrobené, hospodárske náradie a poľahy zničené, dobytok pobitý alebo ukradnutý, vdovy a siroty, ktorých zahynulo cez stotisíc, boli v najväčšej biele.

„Všetko bolo v takom stave (cituje dobový spisovateľ), že by sa bol kameň obmäkčil, a predsa všetko spelo do väčších a väčších zbesilostí.“ Stav Nemecka bol taký, že Janssen dobre mohol povedať, bez toho, aby ho mohli obviňovať z preháňania, že celé územie boli vydané napospas anarchii a že by bolo dovŕšené úplne zničenie Nemecka, keby sa nebola vytvorila švábska Liga na záchranu Ríše.

Čo si myslel Luther o tejto sociálnej revolúcii, ktorá povstala z šírenia jeho vlastných náuk? Najprv sa postavil po boku vzbúrencov a vyhlásil, že ich vec je vecou evanjelia. V akomsi prehlásení „O napomenutí k pokoju“, ktoré urobil na konci apríla 1525, vraví Luther vzbúreným sedliakom: „Vy sami si zaslúžite moju pochvalu za vzburu a súčasné búrky. Avšak vy, kniežatá, páni a obzvlášť vy, zaslepení biskupi, kňazi a pomätení mnísi, vy za ne zodpovedáte ..., ktorí sa neprestávajú zúrivo protivíť svätému evanjelii. Ak dnes budú porazení sedliaci, zajtra

Revolúcia sa mala značne rozšíriť.